

N 04-1990

JAARVERSLAG

HET NATIONALE BALLET 1990

Boekmanstichting-Bibliotheek
Herengracht 415 - 1017 BP Amsterdam
Tel. 243739

(060.555) 792.01.001.22

Boekmanstichting-Bibliotheek
Herengracht 415 - 1017 BP Amsterdam
Tel. 243739

JAARVERSLAG-1990 VAN HET NATIONALE BALLET

INHOUDSOPGAVE

Anders dan in de afgelopen twintig jaar het geval is geweest, opent dit verslag met een beknopt eigen verslag van het Stichtingsbestuur. In de daarop volgende hoofdstukken is de gebruikelijke indeling verder aangehouden. Teneinde de continuïteit en de vergelijkbaarheid niet te bemoeilijken is - ondanks het verschil in status van deze twee groepen hoofdstukken - toch de nummering uit voorgaande jaren aangehouden. Zie hieronder.

1. Verslag van het Stichtingsbestuur..... 1

Verslag van de leiding

2. Algemeen.....	5
3. Tableau de la troupe.....	9
4. Ondernemingsraad.....	13
5. Repertoire.....	15
6. Voorstellingen binnenland.....	21
7. Voorstellingen buitenland.....	23
8. Bijzondere voorstellingen, medewerkingen.....	25
9. Opera-samenwerking.....	27
10. Muzikale begeleiding.....	29
11. Televisie.....	31
12. Marketing.....	35
13. Sociale aangelegenheden.....	38
14. Directie Overleg Dansgezelschappen - Landelijk dansbeleid....	39
15. Huisvesting.....	41
16. Financiële situatie.....	42
17. Jaarcijfers.....	43
18. Slot.....	45
19. Persreacties.....	47

1. VERSLAG VAN HET STICHTINGSBESTUUR

Zoals uit de Inhoudsopgave van dit verslag blijkt heeft het, inmiddels nieuw samengestelde, bestuur van Het Nationale Ballet er de voorkeur aan gegeven om, met ingang van het verslag over 1990, ook zelf een beknopt verslag uit te brengen. U treft het bij dezen aan, met aandachtbepaling voor enkele hoofdgebieden van het door het Bestuur gevoerde beleid.

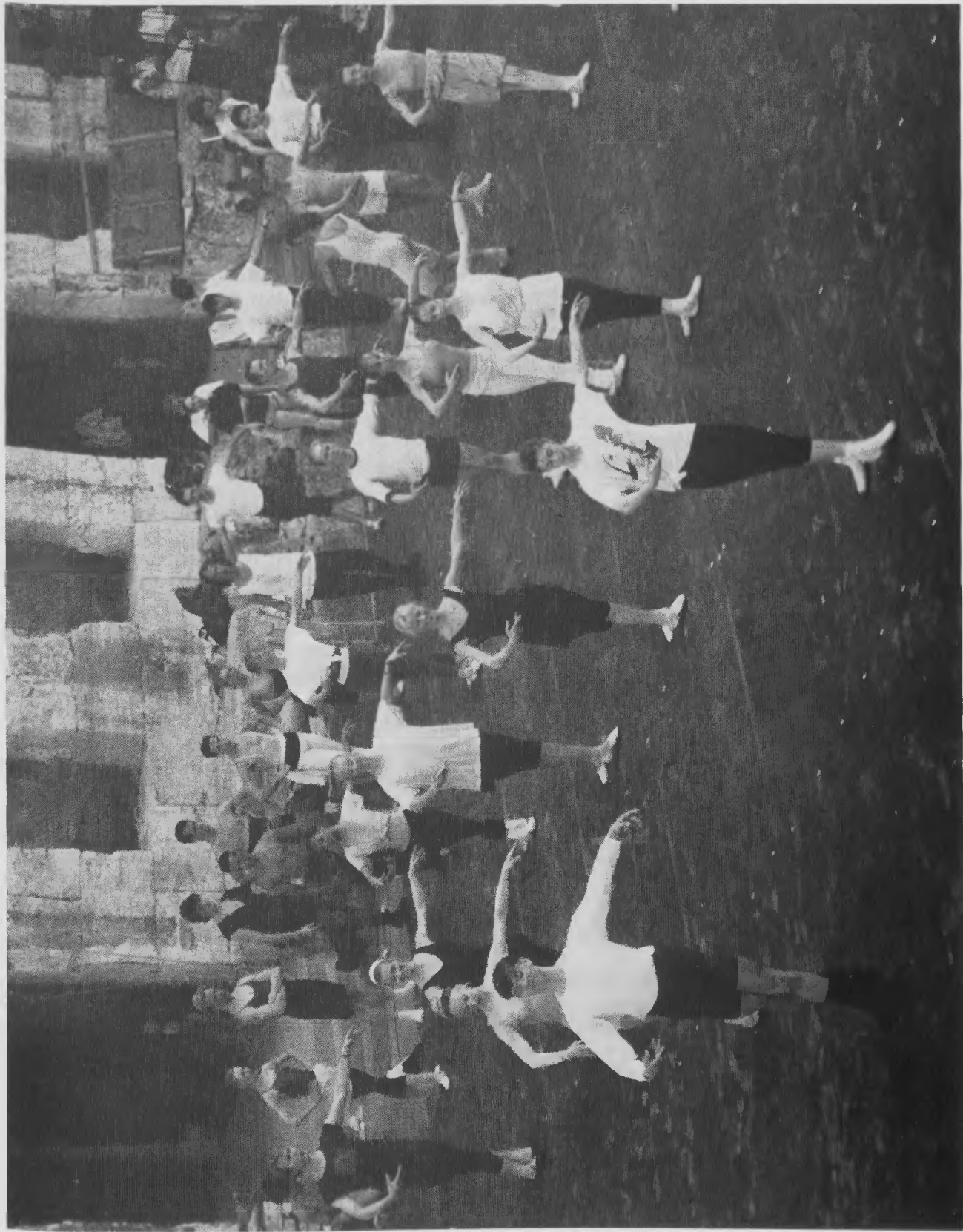
a. Bestuurswisseling

Het Stichtingsbestuur van Het Nationale Ballet is in 1990 ingrijpend gewijzigd. Aanleiding daarvoor was de overeenkomst over een beheerstructuur van de Stichting Muziektheater tussen Rijksoverheid, Gemeente Amsterdam, Het Muziektheater, De Nederlandse Opera en Het Nationale Ballet.

In de begin 1990 gefiatteerde bestuursovereenkomst is o.m. voorzien in de formatie van een Stichtingsbestuur Het Muziektheater, bestaande uit zes leden, waarvan drie leden tevens deel uitmaken van het Operabestuur en drie leden van het Balletbestuur. Voorts werd afgesproken om ook het aantal leden van Opera- en Balletbestuur terug te brengen naar zes. Uit oogpunt van continuïteit was het gewenst om drie zittende bestuursleden binnen Het Nationale Ballet te herbenoemen: Mevrouw M.H.M.F. Gardeniers-Berendsen, mr R.W.J. Groenink (penningmeester) en de heer J.F. Beek. Nieuwkomers in het Stichtingsbestuur zijn mevrouw E.H.C. Salomons, mr J.R. Glasz (secretaris-vice voorzitter) en Prof ir M. van den Berg (voorzitter).

De vertrokken bestuursleden zijn we veel dank verschuldigd. Zij hebben met volle inzet en grote betrokkenheid hun bestuurslidmaatschap vervuld. Egbert van Paridon heeft als secretaris en interimvoorzitter van het Bestuur zeer veel tijd en liefde in het gezelschap gestoken. Hij kent de meeste dansers, heeft alle produkties meebeleefd en heeft veel energie gestoken in het behouden en verbeteren van de interne sociale relaties en de externe betrekkingen. Mr. Piet Witteman zorgde voor stijl en wijsheid in de vergaderingen. Zijn (beleids-) juridische adviezen waren onmisbaar. Tevens vervulde hij het voorzitterschap van de Stichting Pensioenfonds voor het Balletwezen in Nederland, hetgeen hij in het belang van pensioengerechtigden bekwaam en creatief heeft gedaan. Sytze Smit heeft voortdurend kritisch constructief nieuwe ideeën ingebracht, zijn warme betrokkenheid met dans en muziek was voor het gezelschap van grote waarde. Frits Becht's persoonlijke betrokkenheid bij Kunst en cultuur, zijn grote kennis en interesse in de dans, maakten hem tot een autoriteit, die de meningsvorming binnen het bestuur aanzienlijk verrijkte. De minister van WVC heeft de scheidende bestuursleden met een persoonlijke brief bedankt voor al het werk.

Het afscheidsdiner was geanimeerd, de toespraken van bestuur, directie en Ondernemingsraad bevatten veel waardering, humor en genegenheid jegens de scheidende leden.

Het Nationale Ballet in het Herodes Atticus Theater in Athene - juli 1990

b. Wayne Eagling, de nieuwe artistiek leider

Het in de tweede helft van 1990 samengestelde bestuur stond meteen voor de belangrijke taak de sollicitatie-procedure artistiek leider af te ronden.

Het bestuur sprak zich uit voor handhaving van een artistiek beleid, gericht op een repertoire van romantisch-klassieke balletten, typerende voorbeelden van 20e eeuwse choreografen en eigentijdse creaties van in- en externe choreografen.

Een nieuwe artistiek leider kan daarin naar eigen inzicht accenten leggen. Van hem wordt verwacht dat hij dichtbij de dansers staat en met hen de kwaliteit van de dans verder ontwikkelt. Naast homogeniteit in de training is veel aandacht nodig voor de balletopleiding en het versterken van de relatie met de Nationale Balletacademie.

Een nieuwe artistiek leider hoeft niet perse een choreograaf te zijn. Deze profielementen en meer zijn vastgelegd in een bestuursnotitie, die leidraad was bij de laatste fase van de sollicitatie-procedure.

Het bestuur heeft mede op grond van voortreffelijke adviezen van de sollicitatie-commissie, directie en Ondernemingsraad Wayne Eagling benoemd om per 1 september 1991 het artistiek leiderschap van Rudi van Dantzig over te nemen. Hier past een woord van dank aan de Sollicitatie-commissie, bestaande uit Egbert van Paridon, Toer van Schayk, Anton Gerritsen en Rachel Beaujean en voor de Ondernemingsraad onder voorzitterschap van Barbara Leach.

De adviezen en het bestuursbesluit waren unaniem ten gunste van Wayne Eagling: het vertrouwen in hem is groot, wat de dansers bij zijn eerste bezoeken ook tot uitdrukking brachten. Het bestuur en Wayne Eagling zijn verheugd dat Rudi van Dantzig ook na 1 september 1991 zijn zo persoonlijke artistieke inbreng als huischoreograaf zal blijven leveren.

c. De statuten

Het bestuur heeft in nauwe samenwerking met het bestuur van Het Muziektheater en De Nederlandse Opera voorbereidend werk gedaan voor herziening van de statuten. Vlot en in goede harmonie tussen de drie besturen zijn de concepten opgesteld en besproken. In de loop van 1991 zullen de drie herziene statuten gelijktijdig worden vastgesteld.

d. Beheerstructuur Muziektheater

De overeenkomst tussen de vijf eerder genoemde partijen over de beheerstructuur van Het Muziektheater is grotendeels geeffectueerd. Het voorbereidingsbestuur is samengesteld en bestaat uit de heren drs B. Sarphati (voorzitter), A.H. Berg, M.J. Haks, mr J.R. Glasz, mr R.W.J. Groenink (penningmeester) en Prof ir M. van den Berg (vice-voorzitter). De samenwerking met en afstemming tussen DNO, MT en HNB is voortreffelijk, collegiaal en voortvarend. In 1990 is een begin gemaakt met het structureren van directie van Het Muziektheater, wat in begin 1991 zal zijn afgerond. Ook de collegiale samenwerking op direktienivo tussen HNB, DNO en MT is uitstekend.

e. Financiën Het Nationale Ballet

Naar het zich laat aanzien zal 1990 voorlopig het laatste jaar zijn, waarin de uitgaven vallen binnen de huidige subsidies en de zelfgegenereerde inkomsten. Er is een goed financieel beleid gevoerd, dat zorgvuldig en beheerst is uitgevoerd door de directie. De verwachtingen voor de komende jaren zijn evenwel somber.

In 1990 is ook een begin gemaakt met het formuleren van een sponsorbeleid. Uitdrukkelijk is afgesproken, dat sponsoropbrengsten niet mogen dienen ter overbrugging van structurele tekorten, maar bestemd zullen worden voor extra artistieke kwaliteit.

f. Het gezelschap en zijn uitvoeringen

De bezoekcijfers voor 1990 zijn wederom boven verwachtingen geweest. De publieksgroei neemt steeds nog verder toe; in het bijzonder geldt dat voor de voorstellingen in Het Muziektheater, maar ook het grote aantal voorstellingen 'in het land' droegen daartoe bij. Presentaties in het buitenland waren er in 1990 iets minder. In 1991 zal dat weer meer zijn.

Het enthousiasme van het publiek is een grote stimulans voor het gezelschap en een bewijs dat de belangstelling voor de dans in Nederland nog steeds groeiende is.

Het bestuur heeft veel waardering voor de inzet en toewijding van dansers, overige medewerkers en directie. Het spreekt de verwachting uit, dat met een nieuwe artistieke leiding impulsen gegeven kunnen worden die allen als stimulerend zullen ervaren. Het bestuur heeft evenzeer waardering voor de inzet, betrokkenheid en deskundigheid van de Ondernemingsraad. De gesprekken tussen Bestuur en Ondernemingsraad zijn constructief, de adviezen aan het bestuur zijn kundig en relevant.

g. Afsluiting

Het hiernavolgende verslag van de leiding is aan het Bestuur gepresenteerd en wordt bij dezen, mede onder eindverantwoordelijkheid van het Bestuur zelf, aan u allen uitgebracht. Het verslag bevat veel elementen, die in meer directe relatie tot het 'bedrijf' zelf staan dan in de bestuurspagina's onder uw aandacht is gebracht. Het spreekt vanzelf dat ook het Bestuur zich van harte aansluit bij de woorden, die de leiding ten afscheid wijdt aan de in 1990 uit onze groep vertrokkenen. Niet zonder reden is ditmaal voor een bijzondere omslag-foto voor dit verslag gekozen.

Waar grote inspanning van alle betrokkenen nodig zal zijn, gaat het Bestuur niettemin met vertrouwen de toekomst tegemoet.

Namens het Stichtingsbestuur,

Max van den Berg, voorzitter

2. ALGEMEEN

Het kalenderjaar 1990 bood een reeks markante punten, die in de verschillende hoofdstukken van dit verslag elk hun eigen toelichting krijgen. Te noemen vallen:

- aantreden van een nieuw Stichtingsbestuur,
- benoemingsbesluit voor een nieuw artistiek leider per 1 september 1991,
- afscheid van Alexandra Radius na voltooiing van een unieke dansersloopbaan,
- groot aandeel van eigen gecreëerd Nederlands repertoire in onze programmering,
- zeer hoge bezoekcijfers, vooral in Amsterdam,
- belangrijk conflict, zowel intern als extern, rond de vergoedingen voor televisie-medewerkingen, met nog juist voor afloop van het jaar een constructieve oplossing.

Over enkele van deze zaken in dit hoofdstuk iets meer.

--

Van de samenstelling van het nieuwe bestuur heeft de lezer van dit verslag in het inleidende hoofdstuk kennis kunnen nemen. Leiding en bestuur hebben inmiddels al kunnen ervaren welk zwaar beroep op de tijdsbeschikbaarheid van de nieuwe bestuursleden wordt gelegd. De te besturen problematiek is een complexe; gezelschap, leiding en Ondernemingsraad mogen zich gelukkig prijzen gekwalificeerde personen bereid te hebben gevonden hun kennis, ervaring en agenda-beschikbaarheid mee in Het Nationale Ballet te willen investeren. De dank daarvoor geldt, ook van deze plaats, de in 1990 hun functie neergelegd hebbenden: Frits Becht, Piet Witteman, Sytze Smit en Egbert van Paridon. Elk op hun eigen terrein bezielde professionals, aan wie de groep veel dankt. De inzet, m.n. in de overbruggingsperiode tussen een gaande en een nog komende voorzitter, van Egbert van Paridon verdient daarbij in het bijzonder alle hartelijkheid en respect. Temidden van de gehele groep werd hij, na de laatste voorstelling van het seizoen in Athene, door 80 tourneegangers onder een Griekse sterrenhemel 'uitgeluid'.

--

Van Paridon had in het voorafgaande jaar ook leiding gegeven aan de Sollicitatiecomissie artistiek leider. Die commissie (mede bestaand uit Rachel Beaujean, Toer van Schayk en Anton Gerritsen) was in april-mei de slotfase ingetreden van zijn werk: het ontvangen van een kleine groep als zeer serieus aan te merken kandidaten. Daaruit kon de Commissie - met een geslaagd discreet kunnen houden van alle overige namen - in juni 1990 een aanbeveling aan het Stichtingsbestuur doen van een dubbeltal. Het (inmiddels gecompleteerde nieuwe) bestuur gaf er de voorkeur aan zich, in zijn volledige samenstelling, nog verder te oriënteren op een aantal voor de benoeming relevante criteria. De besluitvorming werd 'over de zomervakantie heen getild'.

In september liet de, van origine Canadese, solist van het Londense Royal Ballet Wayne Eagling weten - zo dat nog, qua timing, relevant zou zijn - zich alsnog kandidaat te willen stellen. De sollicitatiecommissie vroeg en verkreeg van het Bestuur fiat om hem alsnog te ontvangen en, desgewenst, aan het dubbeltal toe te voegen. De afloop van een en ander is voorpaginanieuws en televisiejournaalstof geworden: op 26 oktober kon Voorzitter van den Berg de benoeming openbaar maken. De jarenlange voorbereiding van de opvolging van Van Dantzig kwam daarmee tot een afronding. Eagling heeft, vanaf de dag van bekendmaking van zijn benoeming, met grote regelmaat kunnen deelnemen aan overleg over met name de programmering van de onder zijn verantwoordelijkheid vallende seizoenen. Van het kwalitatief functioneren van ons danserstableau heeft hij zich, in een groot aantal voorstellingen, een in breedte en diepte groeiende indruk kunnen vormen.

Beheerstructuur Muziektheater

Ons vorig jaarverslag sloot af met de verheugende constatering dat per 20 december 1989, na lange tijd, een beheersmodel voor de Stichting Muziektheater uit onderhandelingsbesprekingen naar voren was gekomen, waarin alle betrokkenen zich bleken te kunnen vinden. Onder betrokkenen dan te verstaan: Rijksoverheid, Gemeente Amsterdam, Het Muziektheater, De Nederlandse Opera en Het Nationale Ballet. Dat akkoord werd in de beginmaanden van 1990 door elk hunner formeel op bestuursniveau gefiatteerd. Hoofdlijnen ervan waren:

- formatie van een eigen Stichtingsbestuur Het Muziektheater, bestaande uit 6 leden, waarvan drie tevens lid van het Operabestuur en de drie anderen tevens lid van het Balletbestuur,
- aanstelling van een driehoofdige directie, waarin elk van de drie instellingen binnen Het Muziektheater vertegenwoordigd zouden zijn,
- stroomlijning van de statuten van de drie instellingen.
- bezien welke vormen van samenwerking, c.q. integratie op afdelingsniveaux, naast hetgeen sinds 1986 reeds gold voor de Technische Organisatie Muziektheater, mogelijk zouden kunnen zijn,
- het sluiten van een bestuurlijke overeenkomst tussen beide Overheden, waarin hun gezamenlijke financiële verantwoordelijkheden tegenover Het Muziektheater en zijn bespelers zouden worden vastgelegd,
- sluiten van een bespelingsovereenkomst tussen beide Overheden enerzijds, en de drie Muziektheaterpartners anderzijds, waarin voorstellingen- en produktie-aantallen, die vanuit de drie organisaties tegenover de subsidie-ontvangst als 'te leveren produkt' zouden worden vastgelegd.

Voor het, tot op dat moment fungerende, bestuur van Het Nationale Ballet inmpliceerde dat - zie het in het voorafgaande hoofdstuk gemelde - ter beschikkingstelling van zijn bestuurszetels. De procedures inzake de bestuurssamenstellingen, voortvloeiend uit het bovenstaande, werden in 1990 afgewikkeld. Hetzelfde gold, voor het leeuwendeel, ook voor de inhoudelijke kant van de nieuw op te stellen statuten.

Belangrijk meer tijd vergde de aanstelling van de Muziektheater-directie. Het 'Vorbereidingsbestuur' Muziektheater gaf er de voorkeur aan om, alvorens tot een besluit te komen, zich van een advies van externe adviseurs te voorzien, waarin ook bepaalde aspecten van de organisatie in zijn totaliteit ter sprake konden komen. Onderzoekers benutten daartoe de maanden oktober en november 1990. Aan het slot van het kalenderjaar brachten zij hun rapport uit, dat voor bestuur en leiding van Het Nationale Ballet geen bruikbare basis bleek te bieden voor onze participatie in de Muziektheaterverantwoordelijkheden. Het vervolg van een en ander is verslagstof voor 1991.

--

In de 'inhoudelijke' relatie naar m.n. de Rijksoverheid was 1990 een overgangsjaar. De Beleidsnota 1989-1992 was het jaar tevoren uitgebracht, de voorbereidingen voor de indiening van de Beleidsnota annex Meerjarenbegroting voor de Kunstenplanperiode 1993-1996 start pas in 1991. De tussentijdse rapportage van de Raad voor de Kunst over de eerste helft van onze lopende Kunstenplanperiode vond plaats in het vroege voorjaar 1991.

Judith Fugate en Lindsay Fischer als prinses Aurora en prins Florimund
(The sleeping beauty) tijdens het Nieuwjaarsgala 1990

3. TABLEAU DE LA TROUPE

Ons tableau onderging in 1990 - zowel aan de zijde van de dansers als aan de andere kant - enkele zeer fundamentele wijzigingen. Niet eerder immers is de loopbaanbeëindiging van een danser zulk een gebeurtenis van nationale betekenis geweest als het op 20 juni gevierde afscheid van Alexandra Radius. Een speciaal aan haar gewijd programma, enkele dagen tevoren 'herhaald avant la lettre' in een toegevoegde 'tweede' voorstelling; het evenement voor een belangrijk deel rechtstreeks per televisie uitgezonden; twee dagen later gevolgd door een door H.M. de Koningin op Paleis ten Bosch gegeven ontvangst, waarbij de Eremedaille voor Kunsten behorend bij de Huisorde van Oranje-Nassau aan 'Lex' werd uitgereikt. Dat alles een hulde vormend voor de meest gezichtsbepalende kunstenares uit de Nederlandse danswereld, die Het Nationale Ballet met grote trots twintig jaar als tableau-aanvoerdster heeft gekend. Tezelfder tijd ook het afscheidnemen van onze groep van haar man Han Ebbe-laar, als danser nauwelijks van mindere reputatie, maar in de laatste jaren als adjunct-artistiek leider van grote betekenis voor ons programmerings- en artistiek-organisatorisch beleid. Met hun vertrek naar het rustige Franse platteland eindigt een lange periode, waarin de bloei van de dans in Nederland zo sterk ook het stempel van hen beiden heeft verkregen.

Afscheid namen wij ook van een tweetal andere markante eerste solisten uit ons tableau. Allereerst Joanne Zimmerman, in 18 jaar gegroeid van adspirant tot solist: een uiterst betrouwbaar en bij het publiek herkenbare en geliefde vertolkster van vele dragende en karakterrollen in al onze repertoire-onderdelen, met misschien wel het sterkste accent op het, vrijwel complete, Van Dantzig-repertoire. Onze beste wensen gelden in het bijzonder haar recente moederschap. Ook, vertrok de, veel korter aan onze groep verbonden Hongaar Zoltan Solymosi: brilant, virtuoos, als een komeet naar boven gekomen en zich op het toneel manifesterend. De voorkeur gevend aan een internationale loopbaan, waar grote variëteit in gezelschappen en rollen voor hem aantrekkelijker bleek dan de continuïteitsband met een gezelschap. Met hen vieren heeft Het Nationale Ballet medio 1990 een duidelijke gezichtswissel in zijn artistieke sector ondergaan.

Meer dansers vertrokken, waaronder relatief veel Nederlanders. Bettina van Wijk, Gilles den Hartog, Hans van der Heijden en Jan Dijkwel stopten hun loopbaan of zochten elders emplooi. Twee Françaises verlieten onze groep: Brigitte Scheid en Karine Flavigny, evenals de Portugees Pedro Romeiras. Hun allen geldt onze dank voor hun vele bijdragen op verschillende plaatsen, in vele en uiteenlopende van onze produkties uit de afgelopen jaren.

De twee mutaties in de niet-artistieke sfeer betroffen beide onze financiële afdeling, vielen beide (nagenoeg) samen met bedrijfsjubilea en golden ook (a.s.) pensioneringen. Na 12½ jaar hartelijk en betrouwbaar collega-zijn werd Rietje Koning-de Leth pensioengerechtigd; na ruim 25 jaar HNB-medewerkschap maakte Mr Hans van Alphen gebruik van zijn VUT-rechten. Aan Van Alphen heeft niet alleen Het Nationale Ballet, maar de gehele Nederlandse danswereld,

veel te danken. Met een bekwame financiële en juridische expertise in onze eigen organisatie, hebben zijn inzet en creativiteit op arbeidsvoorwaardengebied blijvende sporen in de Nederlandse danswereld getrokken. Als directeur van de Stichting Pensioenfonds voor het Balletwezen in Nederland blijft een indirecte band tussen hem en ons bestaan.

Geldt de dank voor de eerstgenoemde groep vetrekkenden vooral die van het publiek, voor 'Hans en Rietje' komt de erkentelijkheid vooral uit onze eigen gelederen voort.

Maar het tableau werd ook verjongd.

'Binnenskamers' met de bevordering van Jane Lord tot eerste soliste en van Anna Seidl en Kevin Cregan tot tweede solisten.

En met nieuwe engagements, voor de Nederlanders: Monique Duurvoort, Paola Inguaggiato, David Bloeming, Roger Jansen, Boris de Leeuw en Leon Pronk, allen in de leerlingenrangen.

Dat laatste gold ook voor de Française Sabine Chaland, de Amerikaanse Jennifer Kelley en de Engelsman Anthony Sergeant.

Als tweede solist werd geëgagedeerd de Hongaar Tamas Solymosi (broer van zijn vertrokken voorganger) en, na enkele jaren afwezigheid, de teruggekeerde Canadees Barry Watt (o.m.: Romeo in onze Carré-productie van 1984). Met de Nederlander Rob Sjouke in het corps de ballet werd ons nieuw-geëgagederden-bestand gecompleteerd.

De verdeling over de verschillende nationaliteiten was, per eind december 1990, als volgt:

- 37 Nederlanders en 52 buitenlanders, deze laatsten als volgt verdeeld:

- USA	15	- Australië	2
- Engeland	7	- Duitsland	2
- Canada	6	- Spanje	2
- Italië	5	- België	2
- Frankrijk	5	- 6 overige nationaliteiten,	elk 1

Buiten de dansersrangen traden toe tot onze groep: Bert Leunis, assistent artistieke staf en Ronald Chung, boekhoudingsmedewerker beiden op part-timebasis. Will Kaaijk, vroeger reeds tijdelijk aan onze afdeling Marketing verbonden, trad opnieuw in dienst met een gericht werkterrein: sponsorbeleid.

--

Weliswaar niet Het Nationale Ballet zelf betreffend, doch de TOM, gold het vertrek van de Chef Kostuumdienst Joop Stokvis.

In 1986 vanuit onze groep gedetacheerd bij de TOM, heeft hij het grootste deel van zijn loopbaan voordien binnen ons gezelschap inhoud gegeven. Een inhoud, waarin vakmanschap, artistieke visie, liefde voor de dans en de aan zijn zo functionele inbreng toe- vertrouwd dansers, een grote rol speelden. Een inhoud, die in zijn hartelijk collegiale aspecten niet van karakter veranderden na zijn detachering. Zijn eigen verzoek tot loopbaanbeëindiging hebben wij dan ook met spijt moeten incasseren.

Het volledige tableau luidde per 31 december 1990 (de nieuwe ingetreden en onderstreept) als volgt.

Dansers:

- Eerste solisten:

Coleen Davis - Caroline Sayo Iura - Jane Lord - Karin Schnabel
- Valerie Valentine - Jeanette Vondersaar - Joanne Zimmerman -
Fred Berlips - Wim Broeckx - Clint Farha - Alan Land

- Tweede solisten:

Rachel Beaujean - Nathalie Caris - Cathy Nussbaumer - Esther
Protzman - Anna Seidl - Bruno Barat - Kevin Cregan - Reinbert
Martijn - Pierre Paradis - Tamas Solymosi - Barry Watt

- Ensemble (grand sujets, corypheën, corps de ballet):

Suzanne Arbabzadeh - Joy Bain - Jeannette den Blijker - Brenda
Bood - Melinda Booth - Karla Box - Mirjam Braam - Valerie Clark
- Karin Ellis - Kumiko Hayakawa - Véronique Kruijswijk - Saskia
Krol - Barbara Leach - Simonetta Lysy - Denise Mitsche - Silvia
Petranca - Claire Philippart - Susan Pond - Maartje Prince -
Marta Reig-Torres - Marieke Simons - Kerrie Szuch - Daniëlle
Valk - Sandra Verbaas - Jean Luc Beaupère - Robert Bell - Ruben
Brugman - Leo Besseling - Ted Brandsen - Andrew Butling -
François Noël Cherpín - Christian Claessens - Alfredo Fernandez
- Christoph Feurer - Johan Greben - Arend van Hoorn - Johan
Johansen - Sabrino van der Kamp - Andrew Kelley - Jan Linkens -
Alexis Manuel - Enrico Mathis - Alexander Money-Kyrle -
Krzysztof Pastor - Kees Prince - Giuseppe de Ruggiero - Till
Schmidt-Rimpler - Rob Sjouke - Stephen White

- Élèves/Adspiranten:

Sabine Chaland - Mardi Louise Dixon - Monique Duurvoort -
Pascale Eyk - Anne-Elise Hampton - Brigitte van Ikelen - Paola
Inguaggiato - Jennifer Kelley - Alessia Lera - Yoko van
Reysen - Daphne van Schaik - Ibolya Triz - Odette Witsel -
David Bloeming - Leo van Emden - Roger Jansen - Boris de
Leeuw - Leon Pronk - Anthony Sergeant.

Niet-dansers:

Artistiek leider	: Rudi van Dantzig
Zakelijk leider	: Mr Anton Gerritsen
Adjunct zakelijk leider/hoofd	
afdeling planning en marketing	: Dick Hendriks
Muzikaal leider	: Jac van Steen
Choreograaf/ontwerper	: Toer van Schayk
Hoofd artistieke afdeling	: Reuven Voremborg
Hoofd financiële zaken	: Mr Hans van Alphen
Balletmeesters	: Maria Aradi Robert Fisher Sonja Marchioli
Assistent-balletmeester	: Aina Bilkins
Coördinator Nationale Balletacademie	: Francis Sinceretti
Lichtontwerper	: Jan Hofstra
Choreoloog	: Malin Thoors-Watt
Tweede choreoloog	: Judy Maelor-Thomas
Videomaster	: Henk van Dijk
Assistent artistieke staf	: Benedikt van der Hoeven <u>Bert Leunis</u>
Marketing	: Minou Bijl Inge Denekamp <u>Will Kaaijk</u> Astrid van Leeuwen Yvonne van Popta Jeroen Sinnige
Secretaresse Stichtingsbestuur en artistiek leider	: Anna-Marie Gelderman
Secretarissen	: Judith Pommerel Inge Denekamp Margot van 't Spijker Emmie Kalshoven-Wesseling
Pianisten	: Robin Barker Jaap Dieleman Robert Greuter Michael Moeratch
Boekhouding	: Cor Degeling Irma Donker Yvonne Lemette <u>Ronald Chung</u>
Bedrijfsarts	: Toine Schermer
Masseur	: Fred van Beek
Personeelsfunctionaris	: Willy Campman
Sociaal begeleidster	: Susanne Hover
Fysiotherapeut	: John ten Kulve
Bediening volgsports	: Elco Bos Pat Henny-Wallner Ilonka Luhrman Anouk der Weduwen

4. ONDERNEMINGSRAAD

Anders dan in 1989 werd in het verslagjaar geen eigen verslag door onze Ondernemingsraad uitgebracht.

De samenstelling van de Raad was begin januari als volgt:

- Barbara Leach, danser - voorzitter
- Till Schmidt-Rimpler, danser - vice-voorzitter
- Judith Pommerel, secretaresse - secretaris
- Wim Broeckx
- Johan Greben
- Gilles den Hartog
- Arend van Hoorn, dansers - leden

Medio 1990 trok Wim Broeckx zich terug, hetgeen noodgedwongen ook gold voor Gilles den Hartog, wiens dienstverband met ons gezelschap een einde nam.

Op 27 september vonden verkiezingen voor vier zetels plaats, ditmaal met een ruim kandidaatsaanbod en met als uitslag:

- herverkiezing van Barbara Leach en Judith Pommerel,
- en als nieuw gekozenen de dansers Melinda Booth en Reinbert Martijn, welke laatste reeds in een vroegere zittingsperiode OR-lid was geweest.

De OR-vergaderde in het verslagjaar:

43 x in eigen besloten vergadering

10 x in overlegvergadering

3 x in Gecombineerde overlegvergadering (HNB-DNO-MT)

2 x tesamen met het Stichtingsbestuur, c.q. een delegatie daaruit.

Officiële adviezen in de zin van de Wet op de Ondernemingsraden bracht de raad uit over:

- opvolging artistiek leider,
- bestuursbenoemingen mevrouw Nora Salomons en de heren Max van den Berg en Jaap Glasz,
- instelling onderzoek beheerstructuur (Harris),
- uitvoeringsregeling roostervrije dagen.

De Ondernemingsraad - in de regel buiten werktijd vergaderend - richtte zijn werkzaamheden in het verslagjaar op o.m.:

- bestuurssamenstelling Het Nationale Ballet
- opvolging artistiek leider
- beheerstructuur Muziektheater
- vaststelling WAGGS-bestemmingen 1990
- televisie-honoreringen en -planning (zie hoofdstuk 11)
- roostervrije dagen (verdere definiëring van het eind 1989 met de leiding bereikte akkoord over toewijzingen)
- beroepskostenvergoedingen dansers (hoofdstuk 13)
- kinderopvang
- tournee-schema's
- huisvesting dansers
- diverse lopende zaken bij o.m.: repetitieroosters, publiciteit, gebouwaangelegenheden.

Met name het hierboven genoemde onderwerp televisie-honoreringen vertoonde uitgesproken kenmerken van een conflict-model. De OR, en de door hen vertegenwoordigde dansers, vertrouwden hun belangenbehartiging op dit punt toe aan de Kunstenbond-FNV. Het is karakteristiek voor de wijze van optreden van de ondernemingsraad binnen Het Nationale Ballet dat de goede onderlinge verhoudingen tussen OR en leiding in de persoonlijke en in de werk-sfeer hiervan geen enkele nadelige invloed ondervonden.

5. REPERTOIRE

Het kalenderjaar 1990 was, sinds de opening van Het Muziektheater, het jaar met verreweg het sterkste accent op: eigen, Nederlandse, choreografieën.

Van de 5 premières kwamen er 4 uit eigen huis.

De reprise van het enige dit jaar nieuw gepresenteerde avondvullende ballet was eveneens een geheel eigen produktie, choreografisch en scenisch.

Van de 5 overige reprises behoorden er 3 tot het Van Dantzig - Van Schayk-repertoire.

Aan dat alles werden nog 7 workshop-werken van eigen dansers-choreografen uit ons gezelschap toegevoegd.

En in Hoofdstuk 6 treft de lezer van dit verslag de bezoekcijfers bij de voorstellingen van dit repertoire aan.

De enige 'geïmporteerde première betrefte de toevoeging van het 23e Balanchine-ballet aan ons repertoire; de beide reprises betroffen (neo-)klassieke werken uit de overgangperiode van 19e naar 20ste eeuw.

a. De premières betroffen:

Amsterdam, 22 maart 1990
Het Muziektheater

AARTSENGELEN SLACHTEN

DEN HEMEL ROOD

Choreografie: Rudi van Dantzig.

Muziek: Gya Kancheli. Dekor en

kostuums: Toer van Schayk.

Lichtontwerp: Jan Hofstra.

Amsterdam, 22 maart 1990
Het Muziektheater

BRAHMS-SCHÖNBERG KWARTET

Choreografie: George

Balanchine. Instudering: Karin

von Aroldingen. Muziek: Joh.

Brahms - Arnold Schönberg.

Dekor: Toer van Schayk.

Kostuums: Joop Stokvis.

Lichtontwerp: Jan Hofstra.

Amsterdam, 15 juni 1990
Het Muziektheater

MOZART REQUIEM

Choreografie, kostuums en

dekor: Toer van Schayk.

Muziek: Wolfgang Amadeus

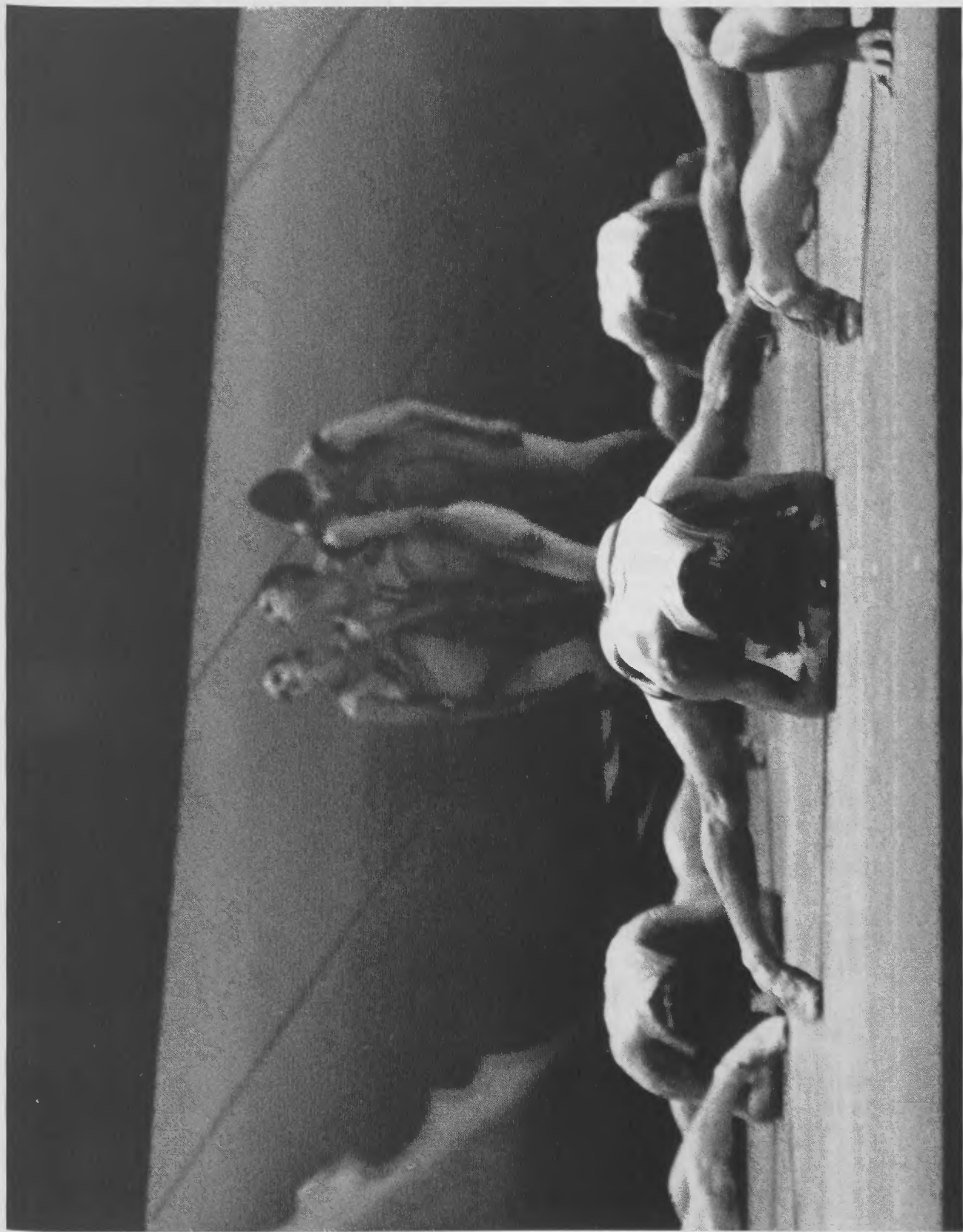
Mozart. Belichting: Jan

Hofstra.

Voorstellingen met medewerking

van het Nederlands Theaterkoor

en een viertal vocale solisten.

Ensemble in Aartsengelen slachten den hemel rood

Amsterdam, 15 juni 1990
Het Muziektheater

HERINNERINGEN UIT HET
ONDERGRONDSE

Choreografie: Rudi van Dantzig.
Muziek: Hans Werner Henze.
Toneelbeeld en film: Gertjan
Evenhuis. Lichtontwerp: Jan
Hofstra.

Amsterdam, 12 oktober 1990
Het Muziektheater

SOCIAL DANCES

Choreografie en belichting:
Jan Linkens. Muziek: Johan
Strauss, Morton Gould, John
Adams. Kostuums: Joop Stokvis.

b. Als reprises werden uitgebracht:

Amsterdam, 12 februari 1990
Het Muziektheater

HET ZWANENMEER

Choreografie: Rudi van Dantzig.
Muziek: P.I. Tsjaikovski. Dekor
en kostuums: Toer van Schayk.

Amsterdam, 22 maart 1990
Het Muziektheater

VOORBIJ GEGAAN

Choreografie: Rudi van Dantzig.
Muziek: Chopin.

Amsterdam, 12 oktober 1990
Het Muziektheater

PYRRHISCHE DANSEN II

Choreografie, kostuums en
dekor: Toer van Schayk.
Muziek: Jean-Baptiste Lully en
André Danican-Philidor.

Amsterdam, 12 oktober 1990
Het Muziektheater

ONDER MIJNE VOETEN

Choreografie: Rudi van Dantzig.
Muziek: Peter Schat. Kostuums
en dekor: Toer van Schayk.

Utrecht, 13 november 1990
Stadsschouwburg

PAQUITA

Choreografie: Marius Petipa.
Muziek: Edward Delvedez en
Ludwig Minkus. Kostuums: Joop
Stokvis.
Instudering: Nanette Glushak.

Utrecht, 13 november 1990
Stadsschouwburg

LES SYLPHIDES

Choreografie: Michael Fokine.
Muziek: Frédéric Chopin.

c. In de Workshop werden onderstaande balletten gepresenteerd:

alle
Utrecht, 22 september 1990
Stadsschouwburg

CATCH CASH

Choreografie: Alfredo
Fernandez. Muziek: Andries
Oyens, Rupert Chapi.
Dekorontwerp: Fernando
Ferreira. Lichtontwerp: Co van
Diepen.

SYNTHESE

Choreografie: Jeanette
Vondersaar. Muziek: Jan
Steele, Peter M. Hamel.
Lichtontwerp: Michel van Reijn.

KERSH

Choreografie: Leo van Emden.
Muziek: Depeche Mode,
Centrafique, Bernhard Herrmann.
Kostuumontwerp: Heiko Lunshoff.
Lichtontwerp: Co van Diepen.

EIN WAHRHAFT POSITIVES

FURCHTSTÜCK

Choreografie en muziek: Till
Schmidt Rimpler.
Dekorontwerp: Rik Reerds.
Lichtontwerp: Michel van Reijn.

PO MO D'OR

Choreografie: Jeanette
Vondersaar. Muziek: Inner
Spirits, Star inc.
Lichtontwerp: Michel van Reijn.

CANTUS

Choreografie: Krzysztof Pastor.
Muziek: Arvo Part, Fratres.
Dekorontwerp: Fernando
Ferreira.
Lichtontwerp: Bert Dalhuysen.

STRAKS

Choreografie: Johan Greben.
Muziek: Ryuichi Sakamoto.
Kostuumontwerp: Elly Bood,
Johan Greben. Lichtontwerp:
Bert Dalhuysen.

Van deze premières en reprises van de in het voorafgaande seizoen uitgebrachte balletten werden de volgende voorstellingenaantallen gegeven.

Het Zwanenmeer	29
Vorbij Gegaan	27
Brahms Schönbeg Kwartet	26
Aartsengelen slachten den hemel rood	24
Mozart Requiem	17
Social Dances	16
Pyrrhische Dansen II	16
Onder mijne voeten	16
Herinneringen uit het ondergrondse	15
Paquita	13
Les Sylphides	13
Fragmenten uit Het Zwanenmeer (in Petipa-programma)	13
The sleeping beauty	6
Corps	6
Vier letzte Lieder	6
7e Symfonie	2
Violin Concerto	2
Sarcasmen	2
en de <u>Workshop</u> -premières	
Catch Cash	3
Synthese	3
Kersh	3
Ein wahrhaft positives Furchtstück	3
Po mo d'or	3
Cantus	3
Straks	3

Totaal aantal verschillende werken in 1990 (exclusief Workshop - geen dubbeltelling Zwanenmeer): 17 (v.j. 19).

Nathalie Caris, Wim Broeckx en ensemble in Brahms-Schönberg kwartet

6. VOORSTELLINGEN BINNENLAND

Op ons voorstellingenbeleid - aantallen, spreiding, type te presenteren repertoire e.d. - zal in onze komende zomer uit te brengen Beleidsnota 1993/1996 opnieuw worden ingegaan.

Evenals vorig jaar vermeldt dit hoofdstuk dan ook in eerste instantie slechts de meer statistische gegevens.

Met wel twee belangrijke kanttekeningen.

Allereerst is ons totale voorstellingen-aantal in 1990 lager geweest dan in de beide voorafgaande jaren: 106 nu, tegen 118 in 1989.

Twee oorzaken lagen daaraan ten grondslag.

Anders dan in 1987, 1988 en 1989 het geval geweest was kende dit kalenderjaar geen z.g. klein reis-programma, dat toegevoegd aan de reguliere buitenvoorstellingen, het totaal voor de niet Amsterdamse voorstellingen in die jaren gunstig beïnvloedde.

Ten tweede kende 1990, voor de eerste maal sinds de opening van Het Muziektheater, geen z.g. zomerbespelingsweek. De daarvoor door-gaans bestemde eerste week van juli was ditmaal al lange tijd tevoren gereserveerd voor een slechts ten dele gerealiseerde zomertournee. Op het moment dat duidelijk was geworden dat de eerste daarvoor bestemde anderhalve week voor ons zou vrijvallen, was de speelplanindeling van Het Muziektheater inmiddels al in andere zin vastgelegd.

Ten tweede dient opgemerkt te worden dat het lagere Amsterdamse voorstellingen-aantal (65 tegen 70) niettemin resulteerde in een ruim $4\frac{1}{2}$ duizend hoger toeschouwers totaal! De produktiviteit naar het publiek toe steeg derhalve evident.

Dat zulks voor het landelijk totaal in slechts bescheidener mate het geval was vond zijn oorzaak m.n. in de lagere bezoekcijfers van de novemberserie 1990, vergeleken met die van 1989.

De cijfers luiden als volgt:

Amsterdam

Allereerst de cijfers.

1990 - 65 voorst. - 97.356 bezoekers - gem. 1498

1989 - 70 voorst. - 92.800 bezoekers - gem. 1326

Met name het gemiddelde bezoekcijfer - 1498 op een stoelenaantal van 1608 in Het Muziektheater, en dus neerkomend op een bezettingspercentages van ruim 93%! - overtreft de stoutste verwachtingen, die wij in de voorbereidingsjaren vóór de Muziektheaterbouw aan het papier durfden toe te vertrouwen. Duidelijk is dat zulk een hoog gemiddelde slechts bereikt kon worden met een zeer groot aantal (nagenoeg) uitverkochte voorstellingen: eenmaal 'slechts een halve zaal' heeft immers al onmiddellijk een direkt aanwijsbare invloed op het totale jaargemiddelde. Niet zo verrassend was het dat *The sleeping beauty* en *Het zwanenmeer* voor reeksen, steeds lang tevoren al uitverkochte zalen zorgden. Bijzonder verheugend was echter dat het programma met *Toer van Schayks Mozart Requiem*

daar eveneens voor zorgde. De overige programma's, weliswaar niet steeds uitverkocht, leverden wel steeds zeer goed gevulde zalen. De combinatie zaalgrootte - publieke response ervaren wij derhalve als zeer bevredigend.

Elders in Nederland

De in totaal 41 (v.j. 50) buiten-Amsterdamse voorstellingen waren als volgt over het land verspreid:

- Den Haag	9	(8)	- Venlo	2	(-)
- Rotterdam	6	(10)	- Nijmegen	1	(3)
- Utrecht	6	(6)	- Heerlen	1	(2)
- Arnhem	4	(2)	- Den Bosch	1	(3)
- Eindhoven	2	(4)	- Tilburg	1	(2)
- Groningen	2	(3)	- Breda	1	(2)
- Leeuwarden	2	(2)	- Roosendaal	1	(1)
- Enschede	2	(2)			

Bij de van jaar tot jaar iets verspringende aantallen per plaats dient bedacht te worden dat - afgezien van het feit dat niet van onwrikbaar vaststaande aantallen per plaats in onze planning sprake is - de voorstellingenboeking steeds per seizoen, en niet per kalenderjaar, plaats vindt. Verschuivingen kunnen daaruit voortvloeien.

De bezoekcijfers luiden (tussen haakjes, opnieuw: 1989)

- Den Haag	9 voorstellingen	(8)
	6.557 bezoekers	(6.721)
	728 gemiddeld	(840)
- Rotterdam	6 voorstellingen	(10)
	4.088 bezoekers	(5.919)
	681 gemiddeld	(592)
- Utrecht	6 voorstellingen	(6)
	3.254 bezoekers	(3.547)
	542 gemiddeld	(591)
- Overige plaatsen	20 voorstellingen	(26)
	12.441 bezoekers	(16.151)
	622 gemiddeld	(621)

Bij de Utrechtse cijfers verdient - naast het hierboven al opgemerkte over de novemberserie - nog aantekening dat in die voorstellingengegevens 3 Workshopvoorstellingen waren begrepen; in Amsterdam hielden wij in vorige jaren de cijfers daarvan, gezien het geheel andere karakter, ook wat de publieke belangstelling aangaat, steeds buiten de jaartellingen.

7. VOORSTELLINGEN BUITENLAND

Het aantal HNB-voorstellingen buiten Nederland was ook dit jaar, in aantal, van bescheiden omvang. De redenen daarvoor zijn in ons 1998-verslag aan de orde gesteld en worden in onze Beleidsnota 1993-1996 opnieuw geanalyseerd.

Een tegenvaller vormde echter het - einde juni 1990 - niet kunnen benutten van een gereserveerde periode voor tourneemogelijkheden in Zuid-Europa en Israël. De 'kalender' van de rechtstreekse televisie-uitzendingen van de op dat ogenblik plaats vindende Wereldkampioenschappen voetbal deden onze kandidaat-partners voor de voorstellingenboekingen zeer moeilijk inpasbare eisen stellen ten aanzien van voorstellingsdata met in hun ogen goede publieksmogelijkheden. Het aantal leeglooptdagen tijdens de tournee werd daarmee in onze ogen bovenproportioneel hoog, zodat om financiële redenen wij het totaalplan niet realiseerden en ons beperkten tot het Festival van Athene, waarin wij na de WK-finale optraden. Niettemin konden enkele interessante presentaties van onze groep buiten de landsgrenzen toch verwezenlijkt worden. Het betrof het onderstaande.

- Düsseldorf, 5 en 6 mei 1990
Deutsche Oper am Rhein
Twee voorstellingen van het in die periode ook in Nederland lopende programma: Brahms-Schönberg-kwartet, Voorbij Gegaan, Aartsengelen slachten den hemel rood. Begeleiding: Noordhollands Philharmonisch Orkest. Bezoekersaantallen: 750, respectievelijk 550. Tourneedeelnemers: 87
- Hamburg, 15 en 16 mei 1990
Twee voorstellingen van bovengenoemd programma. Begeleiding: Orchester der Hamburgischen Staatsoper. Bezoekersaantallen: 1.528, respectievelijk 1.528. Tourneedeelnemers: 83
- Athene, 11/12 + 14/15 juli 1990
Twee voorstellingen van twee verschillende programma's, t.w.:
 - Corps, Sarcasmen, Vier letzte Lieder, Mozart Requiem
 - Corps, Voorbij Gegaan, 7e Symfonie, Violin ConcertoBandbegeleiding. Bezoekers: 2.800, resp. 2.000, 2.500, en 2.200. Tourneedeelnemers: 78

Ensemble in Corps

8. BIJZONDERE VOORSTELLINGEN, MEDEWERKINGEN

In discussies m.n. met vertegenwoordigers van de Gemeente Amsterdam over de voorstellingsaantallen van ons gezelschap binnen Het Muziektheater is onzerzijds aandacht gevestigd op ons beleid ten aanzien van generales met publiek.

In bijvoorbeeld de toneelwereld of bij enkele kleinere dansgroepen worden een aantal presentaties als try-out-voorstellingen aangemerkt (en ook in de voorstellingsaantallen wordt meeberekend). Binnen Het Muziektheater zijn in dat kader te signaleren:

- de generale repetities van Het Nationale Ballet en De Nederlandse Opera,
- die geheel als voorstelling, qua toneelpresentatie, worden gegeven,
- en waarin het grootste deel van de zaal gevuld is met publiek, in hoofdzaak bestaand uit medewerkers van de drie instanties binnen dit huis (wier vrijkaartenfaciliteiten voor gewone voorstellingen zeer gelimiteerd zijn), dan wel uit leden van de respectievelijke Vrienden-organisaties.

Generales met publiek organiseerden wij 5x, en wel op:

- 10 februari,
- 21 maart,
- 13 juni,
- 10 oktober,
- 11 december.

Daarnaast vertoonde een aantal voorstellingen een bijzonder karakter en werd van onze kant medewerking gegeven aan een aantal speciale evenementen. De chronologische lijst daarvan luidt, gespecificeerd:

- 1 januari 1990
Het Muziektheater
Amsterdam
Gala-nieuwjaarsmatinee van The sleeping Beauty. Gast-solisten Judith Fugate en Lindsay Fischer (New York City Ballet). Uitreiking van de Alexandra Radiusprijs (vrienden HNB) aan Zoltan Solymosi.
- 4 januari 1990
Schouwburg Orpheus
Apeldoorn
Besloten try-out van Voorbij Gegaan, voor een aldaar gehouden IBM-dealer-dag.
- 20 juni 1990
Het Muziektheater
Amsterdam
Officiële afscheidsvoorstelling, carrière-beeindiging van Alexandra Radius. Voorstelling in samenwerking met het impresariaat Frans van Bronkhorst, met o.m. programma-onderdelen uit 'De Ballerina - een tijdsbeeld'.

- 22 juni 1990
Paleis Huis ten Bosch
Ontvangst door H.M. de Koningin en Prins Claus van Alexandra Radius en een aantal genodigden. Uitreiking aan Alexandra Radius van de Ere-medaille voor Kunst en Cultuur, behorende bij de Huisorde van Oranje-Naussau.

- 1 september 1990
Danstheater
Den Haag
Opendag in het AT&T Danstheater in Den Haag. Uitvoering van Vier letzte Lieder.

- 25 en 26 september 1990
Het Muziektheater, Amsterdam
resp. Danstheater, Den Haag
Jubileumuitvoering Nederlands Balletorkest. Beide malen: Vier letzte Lieder

9. OPERA-SAMENWERKING

In het verslagjaar was opnieuw geen sprake van opera-producties, waarvoor een beroep op dansers-inbreng van Het Nationale Ballet werd gedaan. Eerst in 1992 zullen wij consequenties van deze artistieke samenwerkingsstructuur opnieuw een keer volop in onze eigen planningen dienen te verwerken.

Met onze collegae-directieleden van De Nederlandse Opera, evenals met die van de Stichting Het Muziektheater, communiceerden wij volop in de z.g. Grote Directieraad (waarin ook de artistieke directies zitting hebben) en in de kleine Directieraad (alleen zakelijk directeuren). De zakelijk leider van Het Nationale Ballet zit de Grote, de zakelijk leider van De Nederlandse Opera de Kleine Directieraad voor.

Vermelding op deze plaats verdient het rapport 'Geldiger Ervaringen' dat in de loop van 1990 door de Grote Directieraad is uitgebracht.

Die titel verwijst naar de begin jaren '80 door de toen toekomstige Muziektheaterbepelers gedane studie, waaraan de naam 'Een Geldige Prognose' werd gegeven. Die prognose gold primair financiële ramingen voor de Muziektheaterbepelingen door Opera en Ballet. In die ramingen waren echter ook aantallen voorstellingen begrepen. Aantallen, die in de jaren 1987, 1988 en 1989 te optimistisch waren gebleken, en waarover 'de politiek', en vooral de Amsterdamse, begrijpelijkerwijs opmerkingen aan het adres van de Muziektheaterpartners maakte.

Herhaalde toelichtingen op de complexiteit van de productieprocessen binnen het nieuwe gebouw bleken geen overtuigende werking te hebben.

Vandaar dat de Grote Directieraad, vooral ook ten behoeve van het aangetreden Voorbereidingsbestuur Muziektheater, een gedegen onderzoek deed naar het verhogende effect, dat een twaalfstal factoren elk op een voorstellingen-output zou kunnen hebben. Het z.g. Plannersoverleg van de drie Muziektheaterpartners en van het Nederlands Balletorkest verzette het leeuwendeel van het werk daarvoor.

Wij noemen, ter verduidelijking van het inzicht, de onderzochte factoren.

- a. Vervanging van het z.g. stagione-systeem bij De Nederlandse Opera door een ensemble-systeem.
- b. Volledige beschikbaarstelling aan HNB van één geheel eigen begeleidingsorkest.

Die beide factoren: - zouden winst kunnen opleveren
- maar bovenproportioneel kostbaar zijn.

- c. Televisie-samenwerkingsvormen voor live-voorstellingen.
- d. Inkrimpingen repetitie-aantal en -tijden op het hoofdtoneel.
- e. Geringer aantal verschillende producties.
- f. Wijziging in het aantal rustdagen liggend tussen opera-voorstellingen.
- g. Aansluitende repertoire-keuzes bij elk van de twee gezelschappen, die de bruto-repeticietijd tussen die producties zouden begunstigen.

- h. Een grote reeks denkbare maatregelen in de Technische Organisatie Muziektheater (variërend van: meer personeel, krappere arbeidsvoorwaarden, geringere tijd voor technisch onderhoud, tot wijziging in de bediening van outillages, etc.)
- i. Kooromvang van De Nederlandse Opera.
- j. Compacter planning van binnenkomende gastvoorstellingen.
- k. Nachtarbeid voor technici.
- l. Wijzigingen in CAO, repetitieplanning en andere werkwijzen bij het Nederlands Balletorkest.

Het resultaat van dat alles is zeer marginaal gebleken. Op een totaal voorstellingenaantal van circa 245 (waarin begrepen: generales met publiek, doch exclusief commerciële verhuringen) zou slechts in de orde van grootte van circa 5 voorstellingen, deels dan nog door incidentele factoren, winst geboekt kunnen worden. Het rapport komt eerst in 1991 verder in bespreking. Bezien moet dan worden of bepaalde artistieke uitgangspunten, welke tot dusverre ter wille van de kwaliteitshandhaving niet aangetast werden, alsnog heroverweging behoeven.

10. MUZIKALE BEGELEIDING

Zoals gebruikelijk releveren wij in dit hoofdstuk: de medewerkingen die het Nederlands Balletorkest en het Noordhollands Philharmonisch Orkest aan onze 1990-voorstellingen hebben gegeven, anderssoortige muzikale inbreng en tenslotte enkele meer beleidsmatige punten.

a. Samenwerking met het Nederlands Balletorkest

Het NBO begeleidde voor ons in het verslagjaar:

- de januari-uitloop van de december-1989-serie van The sleeping beauty,
- de februari/maart-serie van Het zwanenmeer,
- de Amsterdamse voorstellingenserie van het maart-april-programma met de premières van BrahmsSchönberg Kwartet en Aartsengelen slachten den hemel rood,
- de juni-serie (vervolgd in september) met het Mozart Requiem en Herinneringen uit het Ondergrondse,
- de afscheidsvoorstellingen van Alexandra Radius (juni),
- de eigen jubileumvoorstellingen-NBO (september),
- de december-Zwanenmeer-serie.

Zulks in totaal in: - 65 (v.j. 78) voorstellingen,
waarvan : - 53 (v.j. 57) in Amsterdam,
en : - 12 (v.j. 21) elders in het land.

Deze programma's werden gedirigeerd door de muzikaal leiders/dirigent van respectievelijk HNB en NBO: Jac van Steen en Roelof van Driesten. Met in december een tweetal gastdirigeerbeurten door de Engelsman Andrew Mogrelia.

b. Begeleidingen door het Noordhollands Philharmonisch Orkest:

Evenals in 1989 begeleidde het NhPhO ons in een tweetal series, waarvan één in Amsterdam en één elders, en wel:

- in mei (BrahmsSchönberg Kwartet - Aartsengelen slachten den hemel rood), welk programma in 9 plaatsen in het land en 2x in Düsseldorf werd gegeven,
- in oktober-november het Nederlands choreografenprogramma, met o.a. het première-ballet van Jan Linkens: 12x in Amsterdam, 2x in Den Haag en 2x in Rotterdam.

De vergelijkende cijfers waren, in hun totaal:

- Amsterdam: 12 (v.j. 17),
- elders in Nederland: 13 (v.j. 15),
- buitenland: 2 (v.j. --),
- totaal: 27 (v.j. 32).

Ook hier waren de dirigeerbeurten verdeeld tussen onze eigen muzikaal leider en die van het begeleidend orkest zelf; in dit geval Lucas Vis.

c. Bandbegeleidingen:

Van mechanische muzikale begeleiding werd gebruik gemaakt:

- in de 3 Utrechtse Workshop-voorstellingen (september),

- in de 13 buitenvoorstellingen van het Rondom Petipa-programma (november),
- tijdens de Athene-tournee (juli).

d. Overige muzikale medewerkingen

Van dit laatste was in 1990 in mindere mate sprake dan in het voorgaande jaar.

Te melden vallen:

- de begeleiding door het orkest van de Hamburgische Staatsoper tijdens onze mei-voorstellingen in die stad,
- de inzet van het Nederlands Theaterkoor in de juni- en september-series van het Mozart Requiem,
- de vokaalsolistische inbreng in die series (in wisselende bezettingen) van de zangers Young-Kee Him, Joke de Vin, Eleonora Volkert, Ellen de Lier, Miranda van Kralingen, Rachel Ann Morgan, Hieke Meppelink, Bernard Loonen, Jaco Huypen, Harry van Berne, John Vredeveldt, Huub Claessens, Frans Fiselier.
- de begeleiding door onze eigen pianist Michael Mouratsj van de Chopin-pas de deux Voorbij gegaan in de maart- en mei-programma's, respectievelijk in Athene.

e. Beleidsaangelegenheden:

In het verslagjaar werd verdere voortgang geboekt met het een drietal jaren geleden door ons al gemelde standpunt van het Ministerie van WVC, voortvloeiend uit de destijds gefunctioneerd hebbende 'Commissie van Royen'. Het voor ons belangrijkste resultaat van die Commissie-arbeid was destijds gelegen in de - inmiddels structureel geworden - begeleidingen van één of twee series per seizoen door het Noordhollands Philharmonisch Orkest.

Daarnaast heeft het Ministerie inmiddels ook een aanvang gemaakt met het ter beschikking stellen aan de vier (HNB-NBO-Nederlands Danstheater-NoordHoll.Ph.Orkest) van de z.g. knelpuntenpot. Een gezamenlijk bedrag ad 2 ton (1990), respectievelijk 2½ ton (1991 en 1992) voor het lenigen van een aantal acute noden.

Nederlands Balletorkest en Nederlands Dans Theater stellen daarbij de financiering van dirigenteninbreng als le prioriteit; voor ons eigen gezelschap is dat een belangrijke, zij het zeker niet de enige. Koorbegeleiding en aantrekkingsmogelijkheden van kleinere ensembles achten wij van vergelijkbare urgentie.

Het ziet er naar uit dat het Ministerie de door de drie partners gezamenlijke voorgestelde verdeel- en bestedingssleutels kan aanvaarden.

11. TELEVISIE

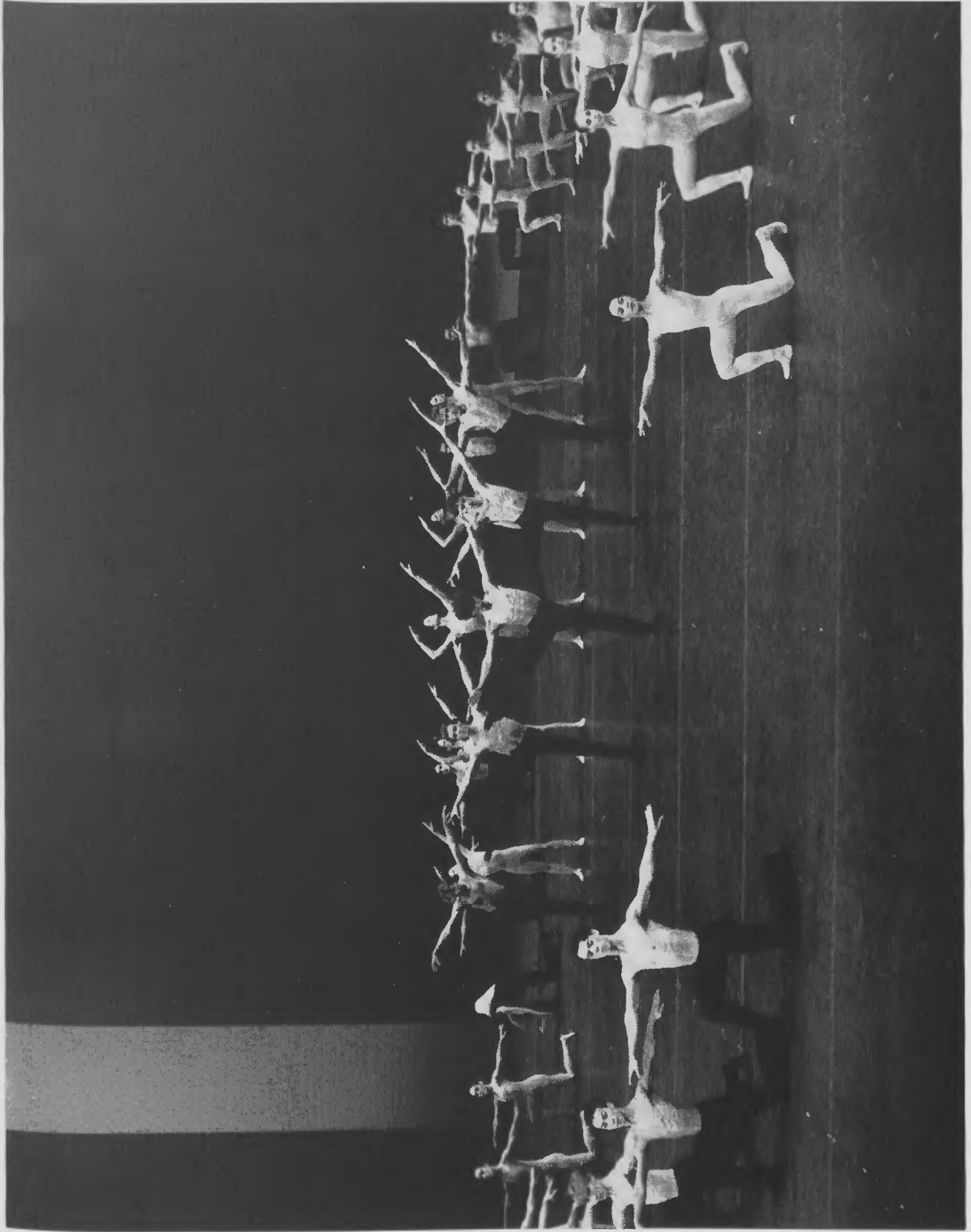
1990 was voor Het Nationale Ballet een bijzonder televisie-jaar.

- * Met slechts één opname.
- * Met derhalve ook bescheidener inkomsten dan geraamd.
- * Met een onzekere start van het jaar, t.a.v. de continuïteit van Nederlandse kunstpresentaties in televisieprogrammeringen.
- * Met een gelukkig veel bemoedigender jaarafsluiting voor dit laatste onderwerp.
- * En met midden in het jaar - rond de ene hierboven genoemde opname - uiterst roerige gebeurtenissen, die enerzijds de plaats van HNB in deze bestelontwikkeling markeerden en anderzijds, voor het eerst in onze gezelschapsgeschiedenis, leiding en dansers zich tegenover elkaar deden treffen in de zittingszaal van een rechterlijke instantie.

Een en ander behoeft toelichting.

In vorige verslagen hadden wij al aangegeven dat werkgevers en werknemers in de dans beiden van mening waren dat de in de dansers-kontrakten vastgelegde vergoedingen voor televisie-medewerkingen voor herziening in aanmerking moesten komen. Het is zeker geen schande daarbij vast te stellen dat over de mate van die herziening partijen niet van den beginne af aan gelijk dachten. Anders dan onze dansers, en m.n. de hun belangen behartigende Kunstenbond FNV, meenden wij echter dat zulk een herziening niet een exclusieve aangelegenheid voor de dansbranche of voor Het Nationale Ballet alleen diende te zijn. De in het Werkgevers Overleg Podiumkunsten (W.O.P.) samenwerkende branche-organisaties voor de 5 podiumkunst-disciplines meenden dat een algemene regeling voor de driehoeksverhouding: podiumkunstproducenten - uitvoerende kunstenaars - televisiezendgemachtigden een goede structurele basis diende te scheppen voor meer continuïteit ten behoeve van 'nederlandse kunst op de televisie'. En dat zulks hogere prioriteit verdiende dan het onderhandelen over afzonderlijke tariefstellingen per branche of per instelling. De vakbonden wezen die werkgeversvisie zeker niet a priori af, zij meenden evenwel dat de werkgeversorganisaties onvoldoende tempo legden in het voeren van die algemenere onderhandelingen. Die werkgevers meenden echter juist dat het de bonden waren, die verantwoordelijk waren voor het weinig doortastende onderhandelingstempo.

Een redelijke hervatting van dit onderhandelingstempo werd weer bereikt kort vóór de in juni geplande NOS-opnamen van Hans van Manens Corps bij Het Nationale Ballet. Als werkgever stelde HNB zich op het standpunt dat, op basis van de danserskontrakten, nakoming van de medewerkingsverplichting afdwingbaar was. De Kunstenbond (uiteraard op dat moment nog niet de wetenschap-achteraf hebbend van het voorspoedig vervolg van het algemene overleg in het najaar) stelde zich op het standpunt dat Het Nationale Ballet nakoming van deze arbeidsplicht in redelijkheid slechts van zijn dansers kon vorderen, wanneer de leiding van HNB zich openlijk bereid verklaarde tot het aangaan van directe, bilaterale onderhandelingen tussen Kunstenbond en HNB. En dat bij gebreke daarvan de HNB-dansers een in rechte te respecteren

Ensemble in Requiem

stakingsmotief konden geldend maken. De bond dagvaardde HNB dan ook in kort geding om rechtstreekse onderhandelingen af te dwingen. De leiding van Het Nationale Ballet - wiens visie uiteraard gedeeld werd door de WOP-kollegae - meende dat de bond zulks in redelijkheid niet van HNB kon vorderen. Het perspectief op succesvolle voltooiing van de algemene onderhandelingen kon daarmee immers, onder de produktie-tijdsdruk van de Corps-opnamen, aantoonbaar geschaad worden. Voor de Vice-president van de Amsterdamse Rechtsbank vorderde HNB dan ook in reconventie nakoming van de arbeidsplicht van zijn Corps-dansers, in de vorm van een op te leggen stakingsverbod.

De President liet in feite de waarheid in het midden. In zijn beschikking wees hij beide vorderingen af. Hij meende dat de Kunstenbond geen legitieme rechtsgrond had om HNB vanuit de algemene onderhandelingen naar het bilaterale pad te trekken; anderzijds meende hij dat het perspectief op resultaat voor de HNB-dansers te beperkt was om een stakingsverbod daarop te gronden. De oplossing diende derhalve toch nog, buiten de rechter om, in de praktijk gevonden te worden. Met als alternatief: opnieuw annuleren, evenals in 1989 al geschied was, van de Corpsopnamen.

Mede met tussenkomst van een derde instantie is, minder dan 24 uur vóór aanvang van de opnames een zodanig werkbare oplossing gevonden, dat de opnames doorgang zouden kunnen vinden.

Hoofdbestanddelen daarvan waren:

- realisering van de al eerder door de HNB-leiding gedane toezegging dat het achteraf te bereiken onderhandelingsresultaat met terugwerkende kracht voor de Corps-opnamen geldend zou zijn,
- stellen van de datum van 31 december 1990 als limiet, waarbinnen die onderhandelingen 'rond' zouden moeten zijn,
- bij gebreke waarvan een 'vervangende oplossing' zou gelden die in belangrijke mate aan de dansers-eisen zou beantwoorden.

Zoals gezegd konden, op die basis, de Corps-opnames alsnog gewoon doorgang vinden.

Natuurlijk was ook de NOS - én als opname-partner van ons voor Corps, én als aan 'Hilversumse' zijde meest gereede belanghebbende bij het bereiken van het algemene resultaat - zeer geïnteresseerd bij niet alleen deze oplossing ad hoc, maar vooral bij het bereiken van een akkoord per de limietdatum van 31 december. De NOS stelde de continuïteit van het vaste samenwerkingsverband NOS-HNB daarvan afhankelijk.

Die datum van 31 december is gehaald.

Althans voor wat betreft het belangrijkste onderdeel, t.w. het z.g. eerste circuit. Daaronder dient verstaan te worden: opname (live dan wel vanuit een studio-situatie) door een Nederlandse zendgemachtigde, met uitzending en eenmalige herhaling in Nederland. Een direkt belang van HNB is dat zulk een algemene regeling nu ook geldt voor opnames met live-orkest-begeleiding, die dan geen additioneel onderhandelingsproces meer behoeven.

Er werd méér overeengekomen op de voorlaatste werkdag van het jaar 1990. Gezien het vlotte najaars-onderhandelingen-verloop werd besloten voor het z.g. tweede circuit (buitenland-verkoop) en het daaropvolgende derde (commerciële producenten) nog twee maanden uitstel overeen te komen, t.w. tot uiterlijk 28 februari 1991. Die laatste datum valt buiten het verslagjaar.

Maar bij het schrijven van deze tekst is die datum al verstreken met, op zijn beurt, eveneens positief resultaat. Tarieven, c.q. toeslagpercentages zijn nu ook - eveneens voor alle 5 de branches - overeengekomen voor:

- meervoudige herhalingsuitzendingen in Nederland,
- doorverkoop door de Nederlandse zendgemachtigde-producent aan buitenlandse publieke omroepen,
- idem doorverkoop aan buitenlandse commerciële omroepen,
- videogram-rechten.

Dat alles voor een kontraktslooptijd t/m 31 juli 1994, hetgeen een goede opnameplanning voor dans, opera, toneel, mime en orkesten met de televisie-producenten mogelijk maakt. En met een overeengekomen limiet voor de tijdsduur, waarbinnen de verkoop naar het buitenland uit hoofde van deze tarieven mogelijk is.

Resteert nog, het in omvang bescheidener gebied, van eerste productie door een commerciële Nederlandse of buitenlandse TV-producent. Ook daarvoor hebben partijen, in hetzelfde vertrouwen, elkander weer een tijd van twee maanden gegund.

Concluderend.

1990 is voor HNB een bewogener televisie-jaar geweest dan ooit. Met slechts één opname. Met bescheidener inkomsten. En met een welhaast gewapend conflict tussen partijen. Maar met een zeer voldoening gevend eindresultaat. Voor alle betrokkenen. Zeker ook omdat de zo gezonde verhouding OR-leiding binnen ons gezelschap van dat alles geen letsel heeft ondervonden.

Tenslotte de concrete opname-gegevens.

- Corps: - NOS-productie, opgenomen op 22, 23 en 24 juni in het AT&T Danstheater in Den Haag,
- Choreografie: Hans van Manen,
- Muziek: Alban Berg,
- Televisie-regie: Wilbert Bank,
- Aantal optredende dansers: 15.

12. MARKETING

In hoofdstukken 5, 6 en 7 van dit verslag is melding gemaakt van ons marketingbeleid op het gebied van programmavaststelling en spreiding van voorstellingen. De in hoofdstuk 6 vermelde zaalbezettingscijfers geven aan dat de, nog steeds groeiende, belangstelling van het publiek voor onze voorstellingen bijna net zo groot is als ons totale stoelenaanbod.

De slogan voor onze abonnementencampagne 1990/91 luidde: 'Met een abonnement volgt u Het Nationale Ballet een seizoen lang voordelig op de voet.'

In ons abonnementenbeleid is getracht een, voor het publiek acceptabele balans te vinden in de verhouding tussen kaarten die enerzijds in abonnementenvorm en anderzijds via de losse kaartverkoop worden aangeboden. Aanleiding hiervoor was het aureool dat onze voorstellingen 'altijd uitverkocht' zouden zijn. Vanzelfsprekend is dat ook ons streven op het moment dat de voorstelling begint. Het bijgestelde beleid m.b.t. abonnementen (waarbij ook onze groepsboekingen-policy is betrokken) beoogt echter het in de verkoop brengen van nog een substantieel aantal kaarten op het moment dat de kassaverkoop begint.

In het verslagjaar heeft een verdere verlaging plaatsgevonden van de korting op abonnementen.

De promotie van onze voorstellingen heeft - in vergelijking met de beginjaren in Het Muziektheater - grote nadruk gelegd op het repertoire. Gelet op de zeer succesvolle publiekscijfers is daarbij het accent enigszins verschoven van wervend naar voorlichtend. Een belangrijk 'bijproduct' daarbij was de service aan het publiek, die zowel door Het Nationale Ballet als door Het Muziektheater wordt verleend.

In november en december vond een institutionele campagne plaats. Doelstelling van de campagne was 'het op een creatieve en op met name op jongeren gerichte manier duidelijk maken dat Het Nationale Ballet een energiek, levendig en servicegericht gezelschap is'. In samenwerking met ons reclameburo BBk-informatieoverdracht werd gekozen voor een bill-board-actie in Amsterdam met als slogan: 'Het Nationale Ballet springt voor jou een gat in de lucht'. De bill board campagne, die in de landelijke dagbladen werd ondersteund, kreeg een vermelding in het vakblad Adformatie.

In samenwerking met De Nederlandse Opera en Het Muziektheater is in het kader van het MOM (Marketing Overleg Muziektheater) nadere vorm gegeven aan de gezamenlijke positionering van Het Muziektheater, zijn vaste bespelers en de 'overige programmering'. Een onderdeel daarvan vormde de inventarisatie van de wenselijkheid en de mogelijkheden om een educatief beleid op te zetten. Over de, in 1991 te trekken conclusies uit dat onderzoek rapporteren wij in het volgende verslagjaar.

Ons gedifferentieerde toegangsprijzenbeleid van de afgelopen jaren hebben wij in 1990 gecontinueerd. De vraag-aanbodsituatie geeft aanleiding tot een voorzichtige prijsverhoging. Recent onderzoek

Institutionele campagne van Het Nationale Ballet

(o.a. het onderzoek van de Universiteit Utrecht: 'Podiumkunsten en publiek', gepubliceerd door het Ministerie van WVC) geeft echter aan dat toepassing van het profijtbeginsel op gespannen voet kan komen te staan met de doelstelling van zowel Het Nationale Ballet als de subsidiënten om een (geografisch, maar ook sociaal gezien) zo breed mogelijk publiek aan te trekken. Mogelijke bijstelling van ons, tot nu toe gehanteerde prijsbeleid zal daarom eerst plaatsvinden in de nieuwe Kunstenplanperiode 1993/96.

De personele bezetting van de afdeling planning en marketing bleef in het verslagjaar nagenoeg ongewijzigd. De vacature 'chef marketing' bleef onvervuld. Wel werd - voor de tijd van het verslagjaar - de afdeling versterkt in de persoon van mevrouw Will Kaaijk, die zich in die periode - in samenwerking met afdelingshoofd Dick Hendriks - met name belast heeft met de opzet van een sponsorbeleid voor ons gezelschap.

Dit beleid is inmiddels door het bestuur geaccordeerd. Het kalenderjaar 1991 is gepland voor implementatie van de voorgestane sponsorstrategie.

In het reguliere overleg met het bestuur van de Stichting Vrienden van Het Nationale Ballet is met name geprobeerd om inhoud te geven aan het vorig verslagjaar genomen besluit om een zwaarder accent te leggen op de morele en financiële steun van de 'Vrienden' aan het gezelschap.

Concrete resultaten van dat overleg worden verwacht in 1991.

De Vrienden hebben ook in 1990 vele succesvolle activiteiten ontwikkeld ten behoeve van Het Nationale Ballet.

Het bestuur van de stichting bestond per ultimo 1990 uit Henk Boerhof (voorzitter), Wouter Hos (1e secretaris), Eline Mulder (2e secretaris), Wiens van Asselt (penningmeester), Edda Ton en (beiden namens HNB) Astrid van Leeuwen (coördinator) en Dick Hendriks. Eline Mulder nam in het najaar van Wouter Hos de functie van 2e secretaris over, die op zijn beurt de functie overnam van de 1e secretaris van Joop Kommers, die na 4 jaar afscheid nam van het bestuur. Henk Boerhof verving, eveneens in het najaar, de scheidende voorzitter Wim Bary, die die functie sinds 1987 had vervuld.

Het Nationale Ballet dankt de commissies en de bestuursleden van de 'Vrienden', en Wim Bary en Joop Kommers in het bijzonder, voor het vele en belangeloze werk dat zij verricht hebben.

13. SOCIALE AANGELEGENHEDEN

In het verslagjaar werd allereerst - zoals door ons in 1989 al aangekondigd - grondig verder gewerkt aan het in opdracht van het Directie Overleg Dansgezelschappen verrichte onderzoek naar de salarispositie van dansers. In ons volgend verslag zullen wij uiteenzetten, welke markante feiten daarbij aan de orde gekomen zijn. In de vergelijking met de honoreringsniveaux van dansers elders in Europa, maar bovenal met die voor andere categorieën uitvoerende kunstenaars in eigen land. Er staat ons allen, de overheid o.i. voorop, in en na 1991 veel te doen op dit punt.

De, het meest ons aller aandacht gevergd hebbende gebeurtenis in 1990, in eigen kring, vormde het conflict over de televisie-honoraria.

En vooral: de konsekwenties, die dansers en Kunstenbond-FNV daaraan wilden verbinden. In ons Hoofdstuk 11, is de gang van zaken, omstandig geschetst. Het feit dat per eind december 1990 een akkoord is bereikt, heeft ons doen verkiezen om dit onderwerp als een televisiezaak en niet als een sociaal conflict in dit jaar-verslag te beschrijven.

Veel aandacht is, mede in de kring van de collega-dansinstellingen, geschonken aan het ontwikkelen van een nieuw beleid voor aan dansers te verstrekken belastingvrije vergoedingen voor beroepskosten. De invoering van de z.g. Oort-belastingherziening dwong ons tot herbezinning over wat anno 1990 beschouwd kan worden als beroepskosten, m.n. wanneer die door de werkgever (deels) zouden worden vergoed. Met de Inspectie Loonbelasting in Amsterdam zijn daartoe afspraken gemaakt, waarvoor o.a. een driemaands-steekproef-onderzoek bij dansers van Het Nationale Ballet en van collega-gezelschappen is afgesproken. Trainingskleding, schmink, bepaalde reiskosten, vakliteratuur, video-materiaal, auditiekosten, etc.: voor dat alles doen dansers uitgaven, die - bewijsbaar - oplopen tot enkele honderden guldens per maand. Per 1 januari 1991 is in de DOD-gezelschappen een begin gemaakt met het, van werkgeverswege, vergoeden van een maandelijks belastingvrij bedrag ad 100 gulden per danser. In voorbereiding is, eveneens gefinancierd uit z.g. WAGGS-gelden, om per 1 januari 1992 een tweede tranche daaraan toe te voegen.

Onderwerpen die verder bijzondere aandacht kregen in het verslagjaar waren o.m.:

- verbetering en vernieuwing van de introductiefaciliteiten van nieuwe medewerkers, zowel binnen HNB als binnen Het Muziektheater,
- opnieuw in studie nemen van de mogelijkheden van een, vanuit de Stichting geëntameerde huisvestingsvoorziening voor dansers.

Met de voorbereiding van een landelijke CAO voor de Dans werd ook in het verslagjaar verdere voortgang gemaakt.

14. DIREKTIE OVERLEG DANSGEZELSCHAPPEN - LANDELIJK DANSBELEID

Ook in 1990 funktioneerde de werkgeversorganisatie in de dans-
branche:

- zeer actief
- maar nog altijd zonder het Nederlands Dans Theater als medelid.

Een belangrijk deel van de activiteiten van het DOD-secretariaat werd bovendien in het bredere kader van het Werkgevers Overleg Podiumkunsten (W.O.P.) ingebracht, m.n. voor de tariefonderhandelingen voor televisie-medewerkingen. De zakelijk leider van HNB vertegenwoordigde daarin zijn collegae uit de danssector, zowel jegens de WOP-partners uit andere branches, als jegens de vakbonden-wederpartijen.

Het DOD bracht in 1990 voor het eerst een eigen jaarverslag uit, waarin ook globaal een visie op de DOD-positie in de voorafgaande jaren werd gegeven. In het ledenbestand kwam geen wijziging. Uitvoering werd gegeven aan het voornemen om de bestuursvergaderingen "technisch" te laten leiden door een niet-danswerkgever. Drs. F. Spangenberg vervulde die functie met ieders waardering.

In de slotmaanden van het jaar werd veel werk gestoken in een te verrichten, zeer gedetailleerd, onderzoek naar de bezoekersresultaten over een 3-jaars-periode bij de 9 DOD-gezelschappen, waaraan voor dat doel toegevoegd Nederlands Dans Theater en Djazzex. Dit om, naar terecht bleek, het gerucht te kunnen ontzenuwen als zou van een verminderde belangstelling voor danspresentaties in de Nederlandse theaters sprake zijn.

Het DOD richtte zich in 1990 voorts o.m. op:

- verkrijgen van extra overheidsmiddelen (vooral: z.g. WAGGS-gelden) voor het wegwerken van een aantal beloningsachterstanden bij m.n. de kleinere dansgroepen.
- het verder werken aan de in ons vorig verslag al aangekondigde onderzoeken naar de relatieve inkomenspositie van dansers (tussentijds gerapporteerd) resp. andere medewerkers bij dansgezelschappen (inmiddels operationeel gemaakt);
- het systeem van de toekenning van theaterprijzen (nog niet geheel bevredigend vorm gegeven);
- gestaag verder werken, met gunstig perspectief, aan het voorbereiden van een landelijk CAO voor de Dans.

In DOD-verband werd voorts ter hand genomen het, in ons hoofdstuk Sociaal Beleid, gemelde overleg met de Inspectie Loonbelasting over het toekennen door de werkgevers van belastingvrije vergoedingen voor beroepsonkosten met een specifiek danserskarakter.

Rachel Beaujean en Krzysztof Pastor in Social dances

15. HUISVESTING

Veruit de belangrijkste gebeurtenis in 1990 op het gebied van onze Huisvesting speelde zich af op 19 december. Maar dan - in de bewoordingen van de Franse gezant na de Vrede van Utrecht - 'chez vous, pour vous et sans vous'. Met wel: voor Het Nationale Ballet een in hoofdzaak 'opluchtend' effect.

Op die dag bereikten n.l. de Minister van WVC en het Gemeentebestuur van Amsterdam, na een jarenlang schijnbare impasse, overeenstemming over het z.g. service-lasten-vraagstuk tussen Het Muziektheater en zijn drie bewonende gezelschappen. (Naast onszelf werden ook De Nederlandse Opera en het Nederlands Balletorkest met een steeds oplopende claim bedreigd).

In onze jaarverslagen 1986 (pag. 43) en 1987 (pag. 42) hebben wij omstandig uiteengezet, waarom nog immer geen huurcontract tussen Het Nationale Ballet als bewoner en Het Muziektheater als gebouw-exploitant was gesloten. De kort vòòr opening van het gebouw ingediende extra-huur-claims voor servicelasten en bepaalde repetitiekosten, afkomstig van de Gemeente Amsterdam, en betwist niet alleen door de drie bewoners, maar vooral ook door het Ministerie van WVC, hadden over ruim 4 kalenderjaren inmiddels een oninbare vordering op de Muziektheater-balans ad circa 9 miljoen doen ontstaan. Op bovenvermelde 19 december bereikten beide subsidiënten overeenstemming over:

- de afrekening van die claim (o.i. terecht primair beschouwd als een aangelegenheid tussen hen beiden),
- de per 1 januari 1991 te ontstane situatie, die ruwweg neerkomt op een voor de helft van het jaarlijkse bedrag ad 1.9 miljoen voor rekening nemen door subsidiënten zelf en voor de andere helft door Het Muziektheater en zijn bewoners.

Als gevolg van dit laatste zou met ingang van 1991 onze exploitatie per saldo met een extra last ad circa 3 ton belast worden. Een buitengewoon onaangename tegenvaller, die wij wellicht voor lief moeten nemen tegen de achtergrond van het uit de wereld helpen van deze steeds ouder wordende kwestie, met een verkregen duidelijkheid voor de komende jaren.

-

In onze woon- en werk-accommodatie werd een aantal middelgrote projecten voltooid, t.w.:

- de in ons vorig verslag al gemelde uitbreiding van onze dekroplagruimte in de TOM-ateliers in Amsterdam-Zuidoost,
- de vervanging van de, kwalitatief veel eisende, vloer in onze z.g. Grote Studio,
- een herinrichting van kantoorruimten c.a. voor onze afdelingen Marketing en Secretariaat.

De daarmee gemoede kosten ad. ruim 1½ ton konden uit onze lopende 1990-exploitatie en uit in het voorafgaande jaar daarvoor getroffen voorzieningen worden gedekt.

16. FINANCIËLE SITUATIE

1990 was een jaar, dat zich financieel gezien in grote lijnen afspeelde, zoals in onze Meerjarenbegroting 1989-1992 was voorzien. In die nota hadden wij aangegeven dat de jaren 1989 en 1990, m.n. in hun programmering, zodanig gepland waren dat over elk van die jaren toevoegingen aan onze z.g. risico-reserve zouden worden gedaan, waarop dan voor 1991 en 1992 een interend beroep zou mogen worden gedaan.

Het jaar heeft - zie het hierna volgende hoofdstuk - een exploitatie te zien gegeven, waarbij het negatief-exploitatieresultaat bijna een half miljoen lager lag dan het ontvangen subsidie-totaal.

Dat saldo-resultaat:

- werd nagenoeg geheel veroorzaakt door hogere inkomsten (zeer goede bezettingsgraad van onze voorstellingszalen),
- lag dan ook nog iets gunstiger dan door ons, bij het opstellen van de Meerjarenbegroting, was voorzien,
- is uiteraard een verre van onaanzienlijk bedrag, doch belooft minder dan 3% van onze 'omzet',
- en kon uiteraard aan de risico-reserve worden toegevoegd, die daarmee op een bedrag van ruim 2½ miljoen is komen te staan.

Bij dat laatste dient onmiddellijk aangetekend te worden dat voor de jaren 1991 en 1992 voorzien was in het nagenoeg geheel aanwenden van een bedrag ad ruim 2 miljoen uit die risico-reserve. De in Hoofdstuk 15 vermelde 'oplossing' die beide overheden eind 1990 bereikten voor het vraagstuk van de z.g. service-lastenproblematiek voor Het Muziektheater zou ons evenwel voor 1991 en voor 1992 voor niet-begrote bewoningslasten ad ruim 3 ton per jaar plaatsen. Als gevolg daarvan besloot ons Stichtingsbestuur de leiding op te dragen herziene begrotingen op te stellen, die een veel bescheidener aanspreken van de risico-reserve ten gevolge zullen hebben.

Aansluitend op het bovenstaande, geven wij in het hiernavolgende hoofdstuk de 1990-cijfers. Conform de vergelijkbare presentaties in voorafgaande jaren zijn die cijfers:

- inclusief onze bijdragen in de exploitatie van de Technische Organisatie Muziektheater,
- en nog niet door accountants gecontroleerd.

17. JAARCIJFERS

Deze luiden, in duizendtallen gulden, met daarachter '89:

<u>A. VASTE LASTEN</u>	1990	1989
a. Salarissen (inclusief herstrukturering dansers-salarissen)	7.985	7.592
-/- ziekengelden	(327)	(327)
b. Gastsalarissen	415	835
c. Sociale lasten	<u>2.066</u>	<u>1.971</u>
Totaal personeelskosten	10.139	10.071
d. Algemene kosten (Muziektheaterhuur, PTT, kantoor-, reis- en autokosten, assurantie, accountants, indirecte marketing, AUB-bijdrage, diversen) Alles inclusief TOM-doorbelastingen voor deze zelfde rubrieksgroep.	2.016	1.877
e. Voorbereidings- en monteringskosten (decors, kostuums, rekwisieten, muziek, licht, video, schoentjes, repetitiekosten). Ook: incl. TOM	<u>1.804</u>	<u>2.057</u>
Totaal vaste lasten	13.959	14.005
 <u>B. VARIABELE LASTEN</u>		
f. Verplaatsingskosten binnenland (Séjours, vervoer en transport)	456	396
g. Zaalhuren c.a.	853	891
h. Overige voorstellingskosten (o.a. directe marketing en orkesten)	1.295	1.030
i. Auteursrechten	<u>208</u>	<u>228</u>
Totaal voorstellingskosten binnenland	2.812	2.545
Voorstellingskosten buitenland	<u>203</u>	<u>123</u>
Totaal variabele lasten	3.015	2.668
 TOTAAL LASTEN	 16.974	 16.673
 <u>C. BATEN</u>		
j. Recettes binnenland (na aftrek BTW)	2.903	3.025
k. Saldo televisie	42	26
l. Recettes buitenland	315	193
m. Overige baten (locale subsidiënten, operabijdrage)	<u>326</u>	<u>348</u>
TOTAAL BATEN	3.586	3.592
 Totaal exploitatietekort	 <u>13.388</u>	 <u>13.081</u>

Tegenover 13.4 miljoen als exploitatieverlies stond een subsidietotaal ad 13.8 miljoen. Het voordelig verschil ad ca. 4 ton werd voor circa 95% veroorzaakt door de optelsom van hogere Amsterdamse recettes en een gunstiger buitenlandexploitatie.

Bij enkele rubrieken merken wij nog het volgende op.

Personeelskosten

De overschrijding in het salarissentotaal bleef beneden de over 1990 ontvangen z.g. WAGGS-uitkeringen. Over de verschillende salaris-rubrieken bevonden de overschrijdingen (per saldo - na verwerking van tussentijdse vakatures) zich in de orde van grootte van 1½ à 2%, bij circa 2½% hogere inkomsten dank zij WAGGS-gelden. TOM-salarissen bleven ditmaal juist iets beneden budget. De gastsalarissen lagen ook nu, zij het minder dan in '89, boven budget.

Algemene bedrijfskosten

Het totaal van deze rubriek gaf, als in '89, een hoge nauwkeurigheidsmarge tussen budget en exploitatie: minder dan 1.25% overschrijding van de geraamde kosten. Iets hogere kosten voor o.m.: huisvesting, accountants, representatie (afscheidsfeest A. Radius 22/6), waartegenover m.n. gunstige rentebaten (risicoreserve).

Vorbereidings- en monteringskosten

Belangrijke besparingen in m.n. de dekorproduktiekosten, lagere doorbelastingen vanuit de algemene produktiekosten-TOM, met anderzijds hogere urendoorbelastingen voor het dekorcentrum en het kap- en grime-atelier.

Voorstellingskosten

Iets hogere verplaatsingskosten, lagere voorstellingen-marketing. Hoger: gastorkesten, auteursrechten.

Baten

Zeer gunstige recettes Amsterdam. Positief ook: Rotterdam en uitkopen in de regio. Lager: televisie-baten en Haagse recettes.

18. SLOT

De afsluiting van dit verslag wordt - als elk jaar - geschreven in maart, de produktie en de verzending vindt plaats in april. 1991 is al weer vier maanden en twee programma's oud, maar ook: twee televisie-opnames. En de voorafgaande hoofdstukken hebben aangegeven, hoe belangrijk dat onderwerp voor ons gezelschap in deze periode is geweest.

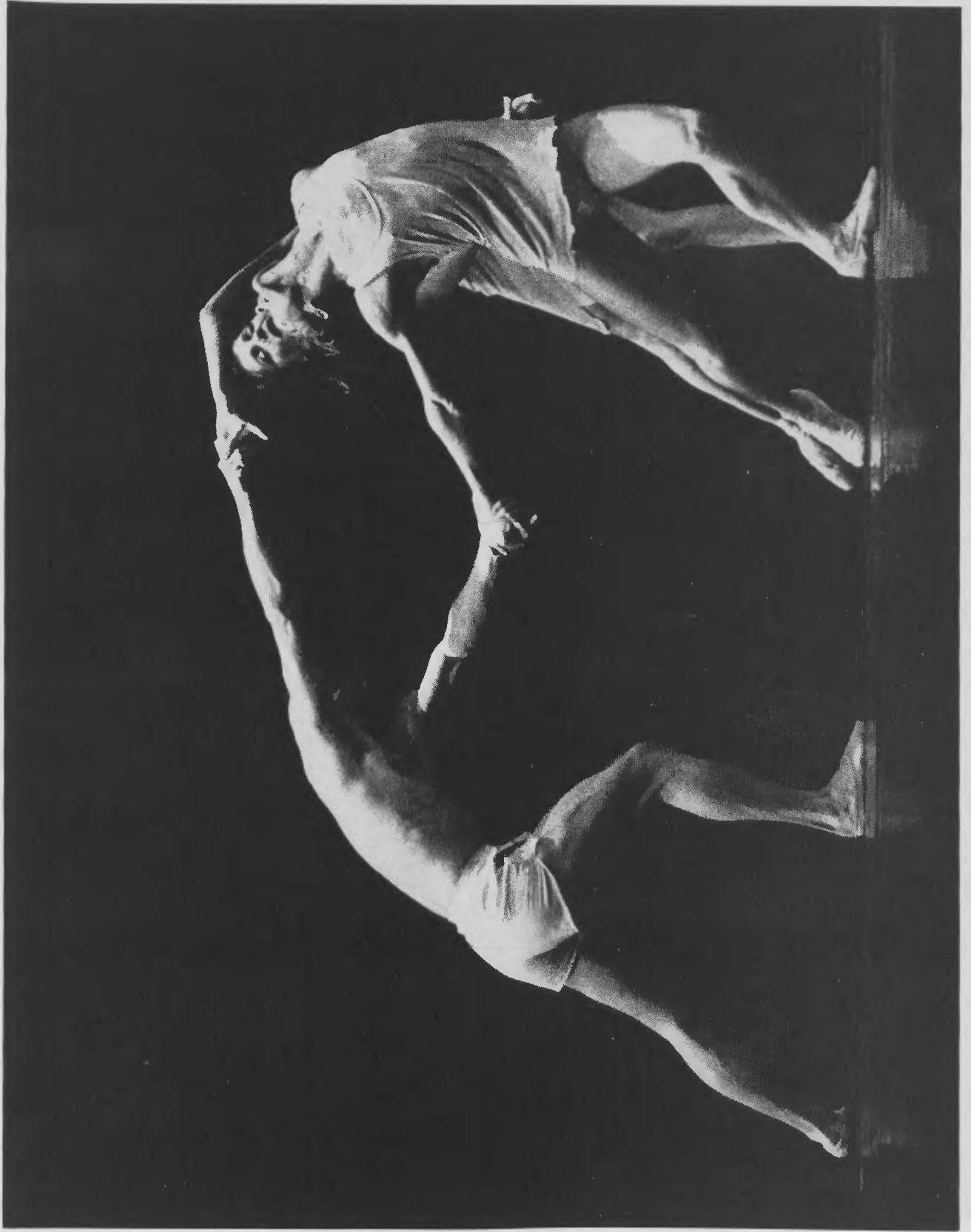
Dit verslag is het 20ste sinds Het Nationale Ballet, als eerste onder de kunstinstellingen in Nederland, een begin maakte met het publiceren van jaarverslagen. Het is het laatste verslag, waar ons beider handtekeningen onder staan. Andere verantwoordelijkheden wachten ons in de komende jaren.

Het verslag-1991 zal onder mede-verantwoordelijkheid van een nieuw artistiek leider geredigeerd worden. Wiens visie op ons gezelschap zich uiteraard vooral in de daarop volgende jaren zal manifesteren. Een eigen visie, maar met inachtneming van de voor de Nederlandse danskunst zo essentieel gebleken betekenis van eigen gecreëerd nieuw repertoire. Het overgangsjaar 1991 zal daar, in zijn beide seizoenshelften, opnieuw volop blijf van geven.

Andere gelegenheden zullen zich in de komende perioden lenen voor het bieden van een terugblik, maar, de lezer zal het ons toestaan, voor de laatste keer dus dit verslag samen voor onze rekening nemend, doen wij dat met gepaste voldoening. Het Nationale Ballet is sinds zijn oprichting aller inzet - ook die van ons beiden - volop waard gebleken.

Rudi van Dantzig

Anton Gerritsen

V.l.n.r. Andrew Kelley, Rachel Beaujean en Ruben Brugman in Herinneringen uit het ondergrondse

19. PERSREACTIES

Zoals gebruikelijk geven wij aan het slot van dit jaarverslag een korte samenvatting van de wijze waarop de pers in 1990 de premières van Het Nationale Ballet heeft beoordeeld. Met dit maal ook: het Nieuwjaarsgala en het afscheid van Alexandra Radius.

NIEUWJAARSGALA

Het Nationale Ballet opende het jaar 1990 met zijn inmiddels traditionele Nieuwjaarsgala. Uitgevoerd werd Peter Wrights produktie van *The sleeping beauty*, met in de hoofdrollen gastsolisten Judith Fugate en Lindsay Fischer van het New York City Ballet.

Ine Rietstap (NRC-Handelsblad): 'Dat dit evenement in de smaak valt, bleek overtuigend uit de dit jaar massale publieksopkomst ... Als extra attractie waren, naast de voorafgaande champagne, zalm en taart, twee gastsolisten aangetrokken ... Een mooi paar: zij rank, delicaat, ongeforceerd en stralend, hij nobel, sterk en met een nieuw verworven ontspannenheid.'

Francine van der Wiel (Parool): 'Afgaand op deze voorstelling kan vastgesteld worden, dat een paar solistenbezettingen van Het Nationale Ballet de toets der vergelijking zeker kunnen doorstaan. Het opklaterende applaus tijdens de neerklaterende gouden regen van het slotbeeld gold evenzeer, en soms misschien zelfs meer (...) de dansers van 'ons Nationale Ballet'.'

AARTSENGELN SLACHTEN DEN HEMEL ROOD

In maart 1990 presenteerde Het Nationale Ballet een programma met premièreballetten van Rudi van Dantzig en George Balanchine. Van Dantzigs *Aartsengelen slachten den hemel rood* werd door de Nederlandse pers overwegend positief ontvangen.

Isabelle Lanz (Trouw): 'De titel van het nieuwe ballet van Rudi van Dantzig (...) deed het ergste vrezen. Ten onrechte want het ballet (...) bleek geen heftig dansspektakel, maar een fraai muziekballet ... Indrukwekkend is dit typische Van Dantzig/Van Schayk-produkt wel, inhoudelijk niet hoopvol stemmend, maar artistiek alleszins bevredigend. Prachtig zelfs.'

Luuk Utrecht (Volkskrant): 'Aartsengelen behoort tot zijn beste balletten. Het is (...) inhoudelijk indringend en soms ontroerend terwijl bovendien de vorm zeer gaaf is (...) dank zij een steeds heldere en evenwichtige bewegingscompositie.'

Jan Baart (Haarlems Dagblad): 'Rudi van Dantzig heeft met zijn nieuwe ballet weer een overtuigende proeve van zijn artistieke gave geleverd ... Als geheel blijkt zijn greep op de vorm en gestileerde bewegingspatronen overtuigend en de visuele uitdrukking oogstrelend.'

Ingrid van Frankenhuyzen (Leids Dagblad): 'Aartsengelen is een ballet dat beklijft door de constante dreiging. Het drama speelt zich af in de lichamen van de danseressen, zoals ook de dood uiteindelijk een fysieke aangelegenheid is. Van Dantzig blijkt 'ouderwets' een meester.'

Krzysztof Pastor (midden) en ensemble in Het zwanenmeer

Een enkeling stelde zich wat kritischer op. Zo schrijft Ine Rietstap (NRC-Handelsblad): '... waar het nu werkelijk om gaat blijft onduidelijk en de ware compositorische spanning en zeggingskracht ontbreekt.'

Manja Siebrecht (Typhoon): 'Zoals altijd is de zeggingskracht van Rudi van Dantzig sterk aanwezig. Toch miste ik de echte dynamiek en bleef alles een beetje in het vage hangen, alsof Van Dantzig er niet zo goed raad mee wist.'

Ook de voorstellingen die van dit programma in Düsseldorf en Hamburg werden presentieerd leverden gemengde reacties op.

Jochen Schmidt (Frankfurter Allgemeine Zeitung): 'Van Dantzigs Stück geht vorüber wie ein blasser Traum. Es wirkt ausgesprochen déjà-vu.'

Kläre Warnecke (Die Welt): 'Doch so tiefsinnig er sich dabei auch gerierte, tänzerisch blieb die Ballade (...) seltsam diffus und von einer faden Künstlichkeit.'

Christa Knauer (Hamburger Anzeiger): 'Das eigentliche Ereignis kam am Schluss ... Das Horrorszenario irgendwie zwischen Steinzeit und Atomkatastrophe vermochte die Zuschauer zu packen und durch seine sich steigende Dramatik von Anfang bis End zu fesseln.'

BRAHMS-SCHÖNBERG KWARTET

Met Brahms-Schönberg kwartet verwierf Het Nationale Ballet zijn drieëntwintigste Balanchine-ballet. Hoewel de uitvoering steeds werd geprezen, plaatsten de meeste recensenten wel enige kanttekeningen ten aanzien van de choreografie.

Ine Rietstap (NRC-Handelsblad): 'Het geheel is een fraai ogend, doch wat zoet en braaf aandoend werk ... Er werd met name door de solisten uitstekend gedanst ...'

Francine van der Wiel (Parool): '... blijkt dat het gezelschap sinds de intrek in Het Muziektheater gegroeid is tot een niveau dat zelfs trouwe bezoekers de ogen doet uitwrijven.'

Luuk Utrecht (Volkskrant): 'Het is niet het verrassendste stuk van deze toonaangevende balletvernieuwer ... Maar Balanchine is weer ongeëvenaard in het prachtige lijnenspel van armen en benen of in de fascinerende ruimtelijke patronen.'

Markus Anton Etukudo (Waarheid): 'In een minder esthetische setting en minder communicatief gedanst zou het ballet wellicht een misser hebben opgeleverd ... Mede dank zij solisten als Valerie Valentine, Alan Land, Wim Broeckx en in het bijzonder Caroline Sayo Iura en Pierre Paradis is het echter goed toeven in de conventionele, aristocratische Balanchine-microkosmos.'

Rinus van der Heijden (Brabants Dagblad): 'Ondanks dat dit muziekballet naar Balanchine-maatstaven flauwtjes en zoetig overkomt, is het een schoolvoorbeeld van de klassiek-romantische school ... De liefhebbers van dit soort dans komen in de uitvoering van Het Nationale Ballet volop aan hun trekken.'

Henk van der Meulen (Leeuwarder Courant): 'Een aangenaam ogend brok dans-divertissement met de bekende afwisseling van soli en duetten en met gedrild ensemblewerk. Maar toch zeker niet een echt meesterwerk.'

Uitgesproken positief was René Frank (Telegraaf): 'Prachtig, ragfijn gestileerd partnerwerk binnen indrukwekkende ruimtelijke

patronen. Vitaal en perfect gedanst in een decor vol dieptewerking dat de tsaristische schoonheid van een Petipa, naar wie Balanchine verwijst, nog eens extra accentueert.'

De Duitse pers reageerde overeenkomstig de Nederlandse.

Christa Knauer (Hamburger Anzeiger): '... handwerklich solide Ballettarbeit mit guten bis hochwertigen solistischen Leistungen, aber nicht gerade das, was man eine Sternstunde nennen könnte.'

HERINNERINGEN UIT HET ONDERGRONDSE

Onder de titel 'Nederlands Premièresfestival' bracht Het Nationale Ballet in juni 1990 twee nieuwe werken van respectievelijk Rudi van Dantzig en Toer van Schayk uit.

Herinneringen uit het ondergrondse van Van Dantzig werd over het algemeen met de nodige scepsis ontvangen.

Ariejan Korteweg (Volkskrant): 'Van Dantzig heeft een choreografie gemaakt die niets te raden overlaat. De dubbelzinnigheid die dans zo mooi kan maken krijgt bij hem geen kans.'

Ine Rietstap (NRC-Handelsblad): 'Al die dramatiek blijft (...) aan de buitenkant zitten, met hoeveel inzet en kunde de dansers ook aan het werk gaan. Groot, lang en veel betekent niet automatisch goed en imponerend.'

Conrad van de Weetering (Algemeen Dagblad): '... bijna niet om door te komen (...) van op den duur nietszeggende eentonigheid ...'

Anton Koolhaas (Vrij Nederland): 'De kwaliteit van het dansen is uitstekend, maar de hoeveelheid situaties tast de dans zelf enigszins aan.'

Rita Krämer (Nieuwsblad van het Noorden): 'Hoe oprecht het uitgangspunt ook mag zijn, deze bloedeloze choreografie irriteert alleen maar.'

Natascha Sparrius (Gelderlander): 'Moeilijk toegankelijk in alle opzichten: de muziek van Henze (...) én de choreografie maken het de toeschouwer niet gemakkelijk.'

REQUIEM

Toer van Schayks ballet op het Requiem van Mozart roept bij de meeste recensenten veel meer waardering op, al vinden sommigen dat ook hier de zware thematiek te overheersend werkt.

Tot degenen die enthousiast waren, behoorde onder anderen Anton Koolhaas (Vrij Nederland): 'Requiem is een belangrijke aanwinst voor Het Nationale Ballet.'

Conrad van de Weetering (Algemeen Dagblad): 'Hoewel zeker niet alles van hetzelfde niveau is, weet hij (Van Schayk) meestal toch prachtige dansevoluties te vinden ...'

Nico S. de Wal (Haagsche Courant): 'Het is primair een 'muziekballet' met prachtige ensembles en solistische prestaties in een bewegingsstijl die vooral door de 'klassieke' techniek wordt bepaald; de dramatische impulsen zijn daaraan ondergeschikt maar toch indringend.'

Kanttekeningen werden onder meer geplaatst door Ine Rietstap (NRC-Handelsblad): 'Er zitten prachtige gedeelten in het Requiem

(...) en toch zou ook deze respect afdwingende choreografie bij versimpeling en rust gebaat zijn ...'

Jan Baart (Parool): 'Hoewel Van Schayk naar het eind toe ook niet helemaal aan maakwerk is ontkomen en ook slordigheid toe lijkt te nemen, mag dit Requiem een goed geslaagde creatie worden genoemd. Het is een fraai vormgegeven imposante choreografie ...'

Markus Anton Etukudo (Forum): 'Een ominous, vaak organisch geheel, maar schitterend gedanst, dat wel. Soms aanvechtbaar in zijn interpretatie van de rijk gescharkeerde en vaak uiterst liefvallige muziek (...) is Requiem in z'n algemeenheid een bezonnen, integer en origineel werk.'

AFSCHEIDSVORSTELLING ALEXANDRA RADIUS

Op 20 juni 1990 nam Alexandra Radius afscheid van het danspodium met een programma bestaande uit delen van haar laatste vrije produktie, de balkon-pas de deux uit Romeo en Julia, Corps van Hans van Manen en (uitgevoerd als hommage aan Radius) enkele delen uit Balanchines Brahms-Schönberg kwartet.

René Frank (Telegraaf): 'Eigenlijk was elk nummer onvergetelijk van sfeer ... het was alles een lust voor het oog.'

Gerdie Snellers (Utrechts Nieuwsblad): 'Met een indrukwekkend programma (...) gaf ze een goed beeld van haar veelzijdigheid en vooral kwaliteit als danseres.'

Nico S. de Wal (Haagsche Courant): 'Haar afscheidsoptreden (...) vormde een triomfantelijk sluitstuk van haar carrière, waarin het tòch al niet aan hoogtepunten ontbrak'.

SOCIAL DANCES

Met zijn ballet Social dances, dat in oktober 1990 in première ging, beoogde maker Jan Linkens het spanningsveld tussen ballroom- en academische dans te onderzoeken. Dat hij daarin niet geheel is geslaagd, spreekt uit vrijwel alle recensies.

René Frank (Telegraaf): '... een helder, uitstekend aangekleed dansstuk, dat in goede bedoelingen bleef steken en dat zeker geen dansgeschiedenis zal schrijven.'

Nicole Blik (Algemeen Dagblad): 'Social dances blijft dus stijlvolle ballroom. Een mooie, prettige en snelle show, maar zonder verrassende vondsten en zonder choreografische oorspronkelijkheid.'

Ine Rietstap (NRC-Handelsblad): 'Ik miste een bepaalde eigenzinnigheid en lef waardoor Social dances iets meer geworden zou zijn dan een uiterst vakmatig in elkaar gezet, zeer goed en spiritueel uitgevoerd dansfeest.'

Ariejan Korteweg (Volkskrant): 'Hij heeft geen zeldzame vondsten gedaan, geen nieuwe inzichten gekregen, is eigenlijk op niets markants of tegendraads gestuit ... Echt, de Social dances zijn vakwerk en de dansers van Het Nationale Ballet zouden bij de BBC geen slechte beurt maken in de vrije figuren. Maar wat bezielt Jan Linkens om anno 1990 zo'n ballet te maken?'

Francine van der Wiel (Parool): 'Een even smaak- als fantasie-loos niemendalletje ...'

Alexandra RADIUS ontvangt van Koningin Beatrix de Eremedaillle voor
Kunst en Wetenschappen in de Huisorde van Oranje op 22 juni 1990

Ingrid van Frankenhuijzen (GPD): 'Linkens onderzoek is helaas niet verder gekomen dan het starten ervan. Al is deze choreografie een van zijn sterkste tot nu toe, iets van persoonlijkheid of emotie is nog steeds ver te zoeken. En voor braafheid en voorzichtigheid kopen we in de dans niet zo veel.'

WORKSHOP

In zijn elfde Choreografie-Workshop bracht Het Nationale Ballet in de Stadsschouwburg Utrecht choreografieën uit van Leo van Emden, Alfredo Fernandez, Johan Greben, Krzysztof Pastor, Till Schmidt-Rimpler en Jeanette Vondersaar (deze laatste met twee balletten). Opnieuw was Johan Grebens Straks, dat tijdens de Workshop van vorig jaar in première ging en dit jaar met twee delen werd uitgebreid, het best ontvangen werk.

Eva van Schaik (Trouw): 'Straks is vrijblijvend en toch onderhoudend, strak en toch opening latend voor fantasie, en juist daarom precies in de roos.'

Ine Rietstap (NRC-Handelsblad): 'Fris, spiritueel, doordacht van opbouw, inventief in beweging ...'

Francine van der Wiel (Parool): 'Een gewoon prettig en verrassend dansstuk, dat luchtig is zonder vreselijk oppervlakkig te worden.'

Alle andere bijdragen ontvingen gemengde reacties (hoewel geen jubelende), uitgezonderd van Jeanette Vondersaars Synthese, dat als een complete misser werd beschouwd.

Conrad van de Weetering (Algemeen Dagblad): 'Een mislukt duet ... Er ontstond geen synthese ... We zagen slechts twee zeer verschillende dansers naast elkaar op het toneel.'

Vondersaars solo Po Mo d'Or werd zowel als 'een scherp aangepunte expressieve solo' (René Frank - Telegraaf) als 'ronduit ijdel-tuiterij' (Eva van Schaik - Trouw) bestempeld.

Leo van Emdens ballet Kersch werd ontvangen als 'statisch en traag' (Francine van der Wiel - Parool), maar wist tegelijkertijd enige waardering te oogsten: 'in Kersch toonde hij (Van Emden) duidelijk meer greep op de materie te hebben' (Ine Rietstap - NRC-Handelsblad).

Alfredo Fernandez choreografisch debuteert Catch cash kreeg de waardeoordelen 'verrassing' (René Frank - Telegraaf) en 'summier van beweging en getuigend van een kinderlijke visie op de danskunst' (Ine Rietstap - NRC-Handelsblad).

Over Krzysztof Pastors ballet Cantus schrijft Ine Rietstap (NRC-Handelsblad): 'Een mooi, vrij goed uitgebalanceerde choreografie met goed doorlopende, krachtige en ongeforceerde bewegingen zonder al te grote pathos, maar ook zonder echte verrassingen.'

Till Schmidt-Rimplers ballet Ein wahrhaft positives Furchtstück tot slot ligt volgens Francine van der Wiel (Parool) 'zwaar op de maag', terwijl Eva van Schaik (Trouw) vermeldt dat Schmidt-Rimpler 'een goed gevoel voor timing en theater heeft'.

Over het algemeen hadden de recensenten nogal wat kritiek op deze Workshop 1990 en een aantal van hen pleit dan ook voor meer begeleiding vanuit het gezelschap.

Medewerkers Workshop 1990

Colofon:

Litho's en druk: Muller's Drukkerij b.v., Amsterdam 1990

Oplage: 1.000 exemplaren

Foto omslag: Officiële afscheidsvoorstelling, carrière-beëindiging
van Alexandra Radius

Fotograaf: Joris van Bennekom

Balletfoto's en foto Workshop-choreografen: Jorge Fatauros

Foto's Het zwanenmeer en Aartsengelen slachten den hemel rood:
Deen van Meer

Foto institutionele campagne Het Nationale Ballet:
Arrow Affichering

Foto Griekenland-tournee: Astrid van Leeuwen

Ontwerp omslag en produktie: Het Nationale Ballet, Jeroen Sinnige

Het Nationale Ballet

Postadres: Postbus 16486, 1001 RN Amsterdam

Bezoekadres: Waterlooplein 22, 1011 PG Amsterdam

Telefoon: 020 - 551.89.11.

Fax: 020 - 551.80.70.